

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

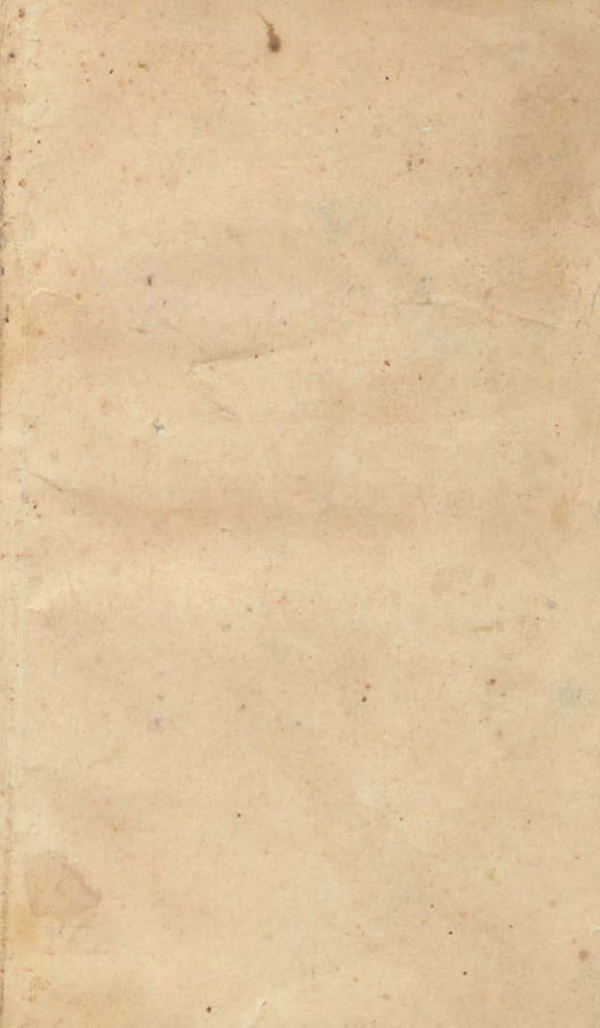
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

241

b-20

Ե Օ Ք Ը Ծ Ա Ի Ո Ս

Տ Ի Բ Ա Մ Պ Թ Բ Ն

Ի Ո Ր Հ Ր Գ Ա Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ե Լ Ե Մ

Ք Ի Ի Ս Տ Ո Ն Է Ա Կ Ա Ն

Տ Ե Ա Մ Ե Ն Ս Ի Կ Ը Ա Ն Ե Ն Ի Գ Ը Ս Ի Գ Ա Ն Ե Ա Ն

Խ Ո Ր Հ Ր Գ Ա Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ե Լ Ե Մ

Գ Ի Բ Գ Գ

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

1855

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten title or header in a cursive script, possibly containing the name of the author or the work.

A line of text consisting of several characters, possibly a date or a reference number, written in a cursive hand.

A small, centered line of text, possibly a signature or a specific note, written in a cursive hand.

Ե Օ Թ Ը Յ Ա Ի Ո Յ

Տ Ի Ր Ա Մ Օ Ր Ն

Խ Ո Ր Հ Ր Դ Ա Շ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

Ա Հ Խ Ա Տ Ա Ս Ի Ր Ո Ի Թ Ե Ա Մ Բ

Տ Ե Ա Ռ Ն Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Ո Ի Վ Ճ Մ Մ Պ Ա Չ Ե Ա Ն

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

Ի Վ Ա Ն Ս Ս Ր Բ Ո Յ Ն Ղ Ա Չ Ա Ր Ո Ի

1855

1822

1822

1822

1822

1822

1822

1822

1822

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գարահանը 'ի դիմաց ցաւոց տիրամօրն ուզե-
լով անոր խոցերուն առաքինութիւնները խմա-
ցընել, դեղեցիկ ու բարձրագոյն մը կերդէ անոր
գովեսար. « Զքեզ Եսայիաս կանխաւ վերագո-
չեաց եօթնարփեան շնորհաց հոգւոյն ընդունա-
րան դող ւածածին և կոյս »: Ասն զի մարգա-
րէն անսանող հոգւոյն գուշակութեամբը իր
խորհրդաւոր յայտնութեան մէջ առաջուրնէ
տեսած ըլլալով բանին Աստուծոյ մարմնաւորու-
թիւնը, ու խաչին մահուամբ փրկագործութեան
գրանչելի խորհուրդը, տեսած է անոր հետ նոյն
ատեն Մարիամն ալ, ինչպէս մէկ հատիկ արժա-
նաւոր ու վերասրատուեալ մայր ան խաչեալ
ու մեռեալ որդւոյն, ուրկէց գուշակելով միան-
գամայն վերաւորած միածնին նկատմամբը մօրն
ալ սրտին ընդունելու խոցերը, խորհրդաւոր

նուրբ նկարագրութենով մը երևան կրնէ կը-
յայանէ զանոնք . ինչպէս թէ իր յափշտակու-
թեան տեսիլքին մէջ մարդարէական հոգւովը
արդէն մէկմէկ տեսած քննած զննած է անոր ան
եօթը խոցերով վիրաւորած սիրտը ու անոնց մէջ
սահուած ծածկուած զարմանալի առաքինու-
թիւնները՝ որոնք եօթնարփեան շնորհքներ մը
կը կանչէ հոգին սուրբէն սարգևած , որով ար-
դէն կը ստարաստէ կը զարգարէ իր կոյս հարսը ,
ան եօթնեակ խոցերուն առաքինութիւններով
եօթը լուսաւոր արևներու պէս բոլոր աշխրբխ
դիմայը վայլեցնելով տիրաւորը դիտուն պա-
կը : Ուստի մենք ալ հոս տեղ մարդարէին հեա
մէկ եղած՝ զարմանալով մը զննենք զմայլնք ա-
նոնց ու ստառէնք մեծարենք զանոնք , չէ թէ
միայն դեղեցիկ խորհրդածութիւններով քննե-
լով մտածելով զանոնք , հասցա միանգամայն ջա-
նալով նմանելու ան դեղեցիկ առաքինութեան-
ցը՝ որ սքանչելի կատարելութենով մը կը ցուցը-
նէ մեզի տիրամայրը իր ան սուրբ սրտին խոցե-
րուն մէջ : Երնէկ անար , որ շատ անգամ մտքին
մէջ մտածելով ան խոցերը , իր սրտին մէջն ալ
կը խոցի , ու խոցելով արժանի կըլլայ ան եօթն-
արփեան շնորհքներուն , այսինքն աստուածամօ-
րը եօթը առաքինութիւններուն շնորհքին :

Աս մտքով որպէս զի ամէն սրտերը վառւմ

բորբոքեմ՝ ասանկ գեղեցիկ ջերմեռանդութեան
մը, աս սղոթիկ աշխատանքիս ձեռք զարկեր եմ.
որուն մէջ սուրիշ բան չեմ ընէր, բայց եթէ քանի
մը ընդհանուր խորհրդածութիւններ անոր խո-
ցերուն վրայով մէյմէկ խորհրդաւոր խօսքերուն
վրայ, որոնց առաջն ու ետքը մէյմէկ խօսուածք
մըն ալ աւելցուցեր եմ, որ աղօթքի տեղ ևս կըր-
նայ բանեցուիլ ջերմեռանդ սաշտօնասէրներէն:

Նոյնպէս վերջէն յաւելուած մըն ալ կընեմ
ախրամօրը հինգ երևելի տէրունական տօներուն
խորհուրդներուն վրայով, մէյմէկ խորհրդածու-
թեամբ մը ըստ աւուր սպառաճի անոր սրտին ա-
ռաքինութիւններուն վրայով, որպէս զի այսպի-
սի գեղեցիկ շարժառթով մը անոր առաքինու-
թիւններուն նմանելու յորդորելովս իմին սաշ-
տօնասէրներս, բուն ջերմեռանդութեան հոգին
շարժեմ՝ արթնցընեմ սրտերնուն մէջ:

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and mostly illegible due to fading and bleed-through.

4

Ե Օ Թ Ը Յ Ա Ի Ո Յ

Տ Ի Ր Ա Մ Օ Ր Ն

Խ Ո Ր Հ Ր Գ Ա Ծ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Խ Օ Ս Ո Ւ Ա Ծ Ք

« Չեզ ասեմ, անցառորք անուարարհաց, դար
նայք հայեցարուք և տեսեք՝ երե իցենե եր-
բեք ցառք ըստ ցառոց շեայ, որ ՚ի վերայ իմ
հասին » .

Ե Ր Ե Մ . Ո Ղ Բ . Ա . 12 :

Մէջա իրաւցընէ մէկ սաստիկ ցաւերու
ահագին ուկիանոսի մը մէջ ընկած դտայ
դիա . որ կողմը աչքս դարձընեմ նայիմ ,
մէկ ուրախալի մտածմունք մը , մխիթա-
րական նխիթ մը չեմ կրնար գտնալ , որով
տղտի լոյսի ծակ մը , ափ մը երկընքի և
րեսը տեսած՝ ախտիւմ մխիթարուիմ . ա-
մէն կողմէն մէկ շատ ախտը մամտուրնե-
րու արտամութիւններու սե ալիքներ , մտիթ

ամպեր ատեր ծածկեր պաշարեր են զիս .
 վասն զի ցաւազին տիրամօրը խոցերուն
 սգալի աղեկտուր տեսարանը յանկարծ մը
 աչքիս առջին բացուած կը տեսնամ . ան
 եօթը նեաներով սրտին վիրաւորուած նոր
 դիւցազն քահանայապետուհիին վեհանձն
 պատարազին հանդէսին հանդիսակից
 հրաւիրուեր եմ : Ահա տիրամօրը սիրելի
 միածինը երկնաւոր հօրը վերէն կամք ը-
 րածին պէս , իր մահկանացու կեանքին
 վերջին օրերը հասած , խաչին մահուան
 արունլուայ զոհը կատարելու կերթայ , ան-
 դութ դահիճներուն ձեռքը մատնուած , մէկ
 արունկղակ անզգամ աւաղակի մը պէս ,
 մահին դատակնիքը վրան , բիւր չարչա-
 րանքներու խայտառակութիւններու մէջ
 Գողգոթային զլուխը կախաղանի մը վրայ
 հոգի կու տայ :

Իսկ մայրը , ո՛վ երկինքը երկրի հետ մէկ
 տեղ ապշեցընող ու բոլոր աշխարհքը սև
 սուղի մէջ ծածկող ընկղմող սոսկալի տե-
 սարան , որ մեզի մէկ լեզի ողբով ու կոծով
 կը թաթխէ ու ընկղմած անմխիթար կը
 թողու . վասն զի որչափ որ իր մէկ հատիկ
 աչքին բիրը սիրուն դառնուկը ան վայրե-
 նի կատաղած զազաններուն ճիրաններուն
 ներքև պատառ պատառ բզբբտած , ան
 ռխակալ անօրէն աղղին բիւր անիծանք-
 ներուն հայհոյանքին մէջ , իրեք ժամ շա-

րունակ հողեվարք ընկած , անգամ մը մա-
 հին գարհուրանքի դիշերը անոր ծանրցած
 հալած մութ աչքերուն վրայ կոխելուն ,
 մեռեր խալսեր է , ալ քաշելու ցաւը չէ
 մնացեր . բայց մայրը , ո՛վ իրաւընէ ցա-
 ւաղին մայր , որդւոյդ մահովը քուկին ցա-
 ւերդ չլմնցան , դեռ շատ քաշելիք ունիս .
 մանաւանդ թէ ան առաջուան արցունք-
 ներդ հիմա գետերու նման հեղեղներու
 պէս առատացան լցան դեղան , ան սայ-
 րասուր խոցերդ աւելի խորունկը բանե-
 լով ինչուան սիրտդ հասան դպան . առ-
 ջի քաշածներուդ , հին ցաւերուդ վրայ նոր
 ցաւեր մըն ալ եւելցան , ու չբաւելու ան-
 տանելի բաներ մը եղան սրտիդ . որով-
 հետե որդիդ չմեռած , ինչչափ որ ցաւերդ
 սաստիկ եղան նէ ալ , անիկայ ողջ կեն-
 դանի տեսնելով քովդ , աչքիդ չէին երե-
 նար . բայց հիմակու հիմա աչքիդ աննման
 լոյսը Յիսուս միածինդ կորսնցուցած , ձեռ-
 քէդ թռուցած ըլլալովդ , բոլորովին մը-
 թուն մէջ մինաւորիկ անմխիթար մնացեր
 ես . անոր համար ահա նոր մարտիրոս ,
 նոր ալ վէրքեր կը սպասեն քեզի , տաքուկ
 սպանդնէ պատրաստուած կը տեսնամ
 աչքիդ առջին , նոր նահատակութեան աս-
 պարէղներ բացուեր են դիմացդ վաղելու :
 Ահա խաչին սեղանէն որդւոյն մեռած դեղ-
 նած մարմինը ցաւաղին մօրը գիրկը բե-

րեր ձգեր են: Ի՛նչ նոր սայրասուր սուրեր, որպիսի խորունկ խոցեր մօրը սրբտին՝ տեսնալուն ան աստուածային երեսը, ուրկէց քիչ մը առաջ լոյսեր կը ծփայլին, ճառագայթներ կը թափուէին, չճանչնալու դէմք մը եղեր են, մարդու կերպարանք չէ մնացեր վրան. ան խարաղաններուն, փշերուն, դամերուն ծակերէն, նեափն խոցերէն ծակ ծակ է եղեր պատըռտեր է, վէրք վէրքի վրայ, գլխէն ինչուան ոտքը գրեթէ ամէնը վէրք մըն է դարձեր. որո՛ն նայի արդեօք, ո՞րը տեսնայ, որին ցաւի, ո՞րուն արցունքը բաւեցրնէ:

Հիմա հոս տեղն է, որ ալ դիմանալու կարողութիւնը չէ մնացեր, բոլորովին ճարը հատեր լմնցեր է, մահի ցաւէն բռնուածի պէս՝ ինք իրմէ անցեր, խաչին տակը Յիսուս միածինը մեռած գիբկը, ընկեր մարեր է. հոս հոն աչքը դարձցընելով, օգնութիւն կուզէ, մխիթարիչ մը կը փընտէ. բայց ահա ան դուխը ժողոված բաղմութեան մէջ դիմուորներէն, դահիճներէն ՚ի դատ ուրիշ մէկ մը աչքին չդպչելով, անցնող դարձող ճամբորդներուն հեծեծանքով հառաչանքովը կըսկսի ձայն տալ կանչել, ինչպէս թէ անոնցմէ օգնութիւն մխիթարանք մը կուզէ. «Չեղ ասեմ, անցաւորք ճանապարհաց, դարձայք հայե-

ցարուք և տեսէք՝ եթէ իցեն նրբէք ցաւք
 ըստ ցաւոց լեալ » : Պոնէ դուք ճամբորդ-
 ներ՝ ձեզի կըսեմ, ձգեցէք ճամբանիդ, և ա-
 դարձէք, ելէք եկէք մէյմը աս լեռան գը-
 լուխը, տեսէք զիս աս աղեկտուր ցաւե-
 րուն անգունդին մէջը, նայեցէք աս խըղ-
 ճալի վիճակս, չափեցէք, հարցփորձ ը-
 րէք, բաղդատեցէք, ու խմացէք որ քանի-
 որ աշխարհքս աշխարհք եղերէ, դաւկներու
 տէր մօրերուն մէջը, ասանկ դաւկէ մը որբ
 մնացող, ինձի պէս ու ինձի նման մայր ե-
 դեր է մի. աս խմին քաշած ցաւերուս հա-
 մեմատ ցաւ կը գտնուի մի. խմին կսկիծ-
 ներուս պէս խշխշուկ, խմին տառապանք-
 ներուս նման անողորմ անտանելի, խմին
 խոցերուս պէս ծակծկող խորունկ կարե-
 վէր, ու ասոնց ամենուն կտոր մը միտք
 բանեցընելով, խելք հասցընելով, մէկ
 ճար մը, դարման մը, ճամբայ մը գտէք
 զիս մխիթարելու, լոյսի ծակ մը տուէք
 սփոփելու, որ կտոր մը տանելի ըլլան
 սրտիս խոցերուն ցաւերը, որովհետեւ ալ
 ճարս հատաւ, մեռայ լմնցայ ևս : Ասանկ
 աստուածամայրը խաչին ներքե ընկած,
 ողբով հեկեկանքով խորերը ձորերը կը
 հնչէ կը հեծեցընէ, լեռները քարերը կը
 լացընէ :

Եկէք ուրեմն, աս անուշ հասարակաց
 մօրը սիրուն որդիքներ, աս ցաւալից մօրը

ատ վիճակին մէջ ցաւակից ողբակից ըլլալու երթանք . վասն զի ահա անիկայ մեզի նկատմամբ կըսէ ան խօսքը , մենք ենք իրմէ հրաւիրուած ան ճամբորդները՝ որ Վողգոթային քովանց անցնելնուս , իր Յիսուս միաձնին խաչին սեղանին վրայ զոհադործութեան ահեղ հանդէսը տեսանք . բնութեան ալէկոծման վրդովմունքին , արևուն լուննին նորանշան խաւարմանը հետ՝ երկրին հիմանցը տակնուվրայ սասանման զարհուրելի տեսարաններուն ներկայ դանուեցանք . երթանք աս անորդի արտամազին աղեկատուր մօրը՝ որ իրաւցընէ մայր ցաւոց եղեր է , որդիք մխիթարութեան ըլլանք . որպէս զի անոր եօթը խոցերով վիրաւորած սրտին կակիծները քիչ մը մեղմացընենք , անոր աչքերուն լեզի գետակը կտոր մը անուշցընենք : Ասան զի թէ որ հիմա իրեն հաւատարիմ որդիութեան նշաննիս կը ցուցընենք , մայր ցաւոց ճանչնալովնիս զանիկայ , ՚ի հարկէ ան զթած մօրէն ալ որդի մխիթարութեան կը ճանչցուինք :

Ահա աս օրուան օրս , ով մայր վշտալից , քուկին աս վերջին ցաւերուդ կացութիւններուն մէջ՝ որոնց հետ զրեթէ բոլոր կեանքիդ վիշտերուն ամէնը խառնած կը զըանուին , քեզի այցելութեան եկեր են քու ցաւած որդիքներդ , որպէս զի մայր ու որ-

զիք իրար ճանչնան, ախտակցին, մխի-
 թարեն. դուն մեր մեղքերուն պատճառա-
 ւը սիրուն որդեկիդ դառնակակիժ չարչա-
 րանքով ու խաչի մահովը սայրասուր խո-
 ցերու մէջ, ու մենք մեղքերնուս վրայ կա-
 տարեալ զղջման արցունքովը՝ քեզի մխի-
 թարելուն մէջ. վասն զի քեզի ցաւիլ մեղ-
 քերնուս վրայ ցաւիլ է, որոնք վերջապէս
 Յիսուս միածնիդ ան խաչը շինեցին, ուսը
 դրին ու մահուանը պատճառ եղան, ու
 այսպիսի մահարեր ցաւերու ալ համտես
 ըրին դքեզ: Ահա դուն մեզի համար աս
 մարտիրոսութիւններուդ տապարէզին մէ-
 ջը կայնած, ահա ձեր մայրը՝ ցուցընելով
 դքեզ մեզի, մեզմէ աս մխիթարական ար-
 ցունքին կըստասես, որ դմեզ ալ քեզի
 ճշմարտապէս որդի ճանչնաս ընդունիս.
 ուստի մենք ալ մեր աս արցունքը քեզի
 հաճոյական ընելու համար, մեղքերնուս
 ցաւը քու խոցերուդ ցաւին հետ խառնած,
 երկու արցունքը մէկ ընելով մէկ աչքէն,
 մէկ սրտէն կը կաթեցընենք քու ասջիդ:

ԽՈՐՀՐԳԱԾՈՒԹԻՒՆ Ա.

« Ես Մայր ցառոց » .

Աստուածամայրը այսպիսի արիւնա-
 ներկ խաչեալ որդւոյ մը մայր ըլլալովը ,
 իրաւընէ մայր ցառոց եղած է , ու այնպի-
 սի մայր ցառոց՝ որ չէ թէ եօթը , հասար
 բիւր եօթը խոցով սրտին միրաւորուած .
 վասն զի թէ որ ատեն մը Բեթղեհէմի այ-
 բին մէջ սիրուն մանուկը զիրկը , զանիկայ
 մայր սիրոյ կը զանանք նէ , « Ես մայր դե-
 ղեցիկ սիրոյ » , որ Յիսուս որդին իր մէկ
 հատիկ յախտենական Աստուածը ստեղ-
 ծողը զիանալով ճանչնալով , մէկ ամբիծ
 անարատ կատարեալ աղաւնի մը , անմեղ
 սուրբ զառն Աստուծոյ մը զանելով , ու
 տեսնալով զանի բոլոր մարդիկներուն մէջը
 ամենէն ընտիրը շնորհալին ու զեղեցիկը ,
 « Գեղեցիկ քան զամենայն որդիս մարդ-
 կան » , ուստի մի միայնալ սիրելու արժանի ,
 որ անով միայն իր սրտին սէրը ցանկու-
 թիւնը զոհ կըլլայ կը լեցուի , անոր վրան իր
 հաճութիւնը խնտումը հրճուանքը կը հանդ-
 չի , ան է իրեն սիրուն նպատակը , ու զըլ-

խուն պսակը, վրան նայելուն բաղձանքէն չկրնար կշտանալ, սրտին վառումը դուր գազար չունի, ամէն իժիր աչքը աչքին, երեսը երեսին, հնար չէ վայրկեան մը գանիկայ մոռնալ, անկից բաժնուիլ, անկէ դատուիլը սրտէն դատուելու պէս կու գայ իրեն. ահա ասանկ մէկ անչափ սիրոյ բոցով դանիկայ սիրելուն համար, իրաւամբ ուրիշ մօրերէն աւելի « Մայր սիրոյ » ըստուելու տեղ ունի նէ, հիմա ալ անոր բաղդատելով աս աստիճան սիրով սիրած Յիսուս որդեակը, Գողգոթային գլուխը անանկ մէկ մարդկութենէ դուրս վիճակի մը մէջ տեսնելուն, որ գրեթէ վայրենի դադաններէ բզբքած ի մը պէս, վերէն վար պատառ պատառ վէրքերու արունի մէջ, ողջ տեղը չէ մնացեր, գլուխը փշէ պսակ մը՝ որ ինչուան ուղեղը անցեր է, ձեռքը ոտքը գամեր՝ որ ձեէ հաներ ձգեր է, աչքը երեսը թուք արուն՝ որ չճանչցուելու բան մը եղեր է, « Այր մի՛ ի հարուածս ցաւոց » կըսեմ, հիմա ասանկ մէկ վիճակի մէջ իր գրկին վրայ մեռած ձգուելուն, որախիսի արդեօք սայրաստուր ցաւերու փորձէն անցած չիպիտոր ըլլայ՝ որ օրինակ չունի, նմանութիւն չառներ: Անոր համար իրաւցընէ բոլոր մայրերուն մէջ մինակ անոր կը վայելէ մայր ցաւոց կանչել. որ ընտոր որ ատեն մը անչափ սիրեր է

նէ զանի , հիմա ալ նոյնպէս անչափ կը
 ցաւի անոր , վերջին աստիճան սէր մը՝
 ետքի աստիճան ցաւի փոխուեր է , որ Յի-
 սուսի պէս աննման որդեկէ մը զատուե-
 լէն կը պատճառի , առաջ կուգայ . աւելի
 լաւ էր իրեն որ անոր տեղը ան չարչա-
 րանքները քաշէր մեռնիր , քան թէ զանի
 կորանցընէր , անկէ բաժնուէր . կամ ալ
 աւելի կընարէր զոնէ անոր հետ մեռնելը ,
 ինչչափ որ կենդանի մնալով աս եղանակ
 մեռնելիք ցաւերէ բանուած մնալ : Ասկէ
 կըսէ չափէ հասկըցիր , թէ որ կրնաս նէ
 չափել աս ցաւազին խեղճ մօրը կակիծնե-
 րուն սաստկութիւնը : Թող ամէն մէկը ինչ-
 պէս ու ինչ ճամբով կուզէ , կրնայ նէ չափ
 գտնայ , նմանութիւն ձեռէ . ես իմ կողմէս
 ալ ուրիշ օրինակ մը չունիմ ու չեմ կըր-
 նար գտնալ , բայց եթէ աննման ցաւերու
 անյատակ անդունդ մը կանչելով . ինչպէս
 որ անոր սիրտը իր սիրելուն մէջ՝ ծով սի-
 րոյ , անանկ ալ ցաւելուն մէջ՝ ծով ցաւոց
 կամ մայր ծովացեալ վշտաց կը կանչեմ :

Տիրամայրը՝ ընտոր որ իր սիրոյն սաստ-
 կութենէն մայր ցաւոց կըսուի , նոյնպէս
 ալ մայր ցաւոց է իր որդւոյն չարչարանք-
 ներուն սաստկութենէն , որոնց ամէնը ին-
 քը իր մարմնոյն վրայ քաշածի պէս , սըր-
 տին մէջը ցաւերը կըզգայ . վասն զի ինչ-
 պէս որ իր միածնին արխնաներկ զէմ-

քին սրատկերքը , շուքը , մօրը երեսին
 դարկած , ան ձեին , ան կայնուածքին ,
 բոլոր շարժմունքներուն մէջ կենդանի
 նկարագրած , դրոշմած մը կերևնայ , ա-
 նանկ ալ անոր շարժարանքներուն ցա-
 ւերը մօրը ներսը կը բանի , ձայն կու տայ .
 ինչպէս թէ , ներսէն դրսէն վարպետ
 քաշուածք կենդանագիր մը եղեր է անոր .
 մեռած Յիսուսին մութ դէմքը կենդանի
 մօրը ախուր երեսին դարկեր է , մէկմէ-
 կու ճիշդ հայլի մը կղած . մայրն ալ որդ-
 ւոյն պէս « Այր մի 'ի հարուածս ցաւոց »
 անսնուած հոն : Իրաւցընէ թէ որ կարելի
 ըլլար ան միջոցին մէջ տիրամօրը սիրտը
 բանալ նայիլ , երևան կելլար որ ան ան-
 թիւ անհամար խարագանները որ շարու-
 նակ ետէ ետե կելլալով իջնալով որդւոյն
 մարմինը կտոր կտոր ըրեր են , մօրն ալ
 սիրտը անոր հետ կտրատեր են . ան մուր-
 ճերն որ անոր վրայ դարնելով ձայն կու
 տայ , իր մօրն ալ ներսը ճնշեր ճմլեր է .
 ան սուրերը նետերը՝ որ միածնին փափուկ
 մարմինը կը ծակծկեն , մօրը սիրտը ես
 ծակեր խոցեր են . ան փշերը դամերը՝ որ
 անոր դլուխը ձեռքը ստքը կը ծակեն կը
 վիրաւորեն , մօրն ալ կուրծքը ազիրը կը
 դաշին կը բանին . մէկ խօսք , թէ որ Յի-
 սուս որդին դառնուկի պէս դոհի կացու-
 թեան մէջ խաշին վրայէն իր արիւնները

գետ ըրած կը վազցընէ , ատանկ ալ ցա-
 ւազին մայրը իր բիւր վէրք խոցեալ սրտին
 բոլոր արիւնը ջուր փոխուած , աչքերուն
 ակունքներէն կը թափէ , չէ թէ կաթիլ
 կաթիլ , հապա գրեթէ գետի պէս . անոր
 արիւնը ասոր արցունքը գետ գետի խառ-
 նուած , գետ մը եղած , մէկ խորանէն մէկ
 սրտէն կը վազեն կերթան , մէկ խաչի սե-
 ղանին վրայ միամայրը , մէկ ուրիշ խաչէ
 սեղանին վրայ տիրամայրը , մէկը մայր-
 մինովը , միւսը սրտով , աշխարհի փրկագոր-
 ծութեան մենծ պատարագը երկընքէն վեր
 կը մատուցանեն . « Քրիստոս պատարա-
 գեաց յարին մարմնոյն , իսկ կոյսն յարին
 սրտին » : Ահա աս մտածմունքով , ինչպէս
 որ Քրիստոս տէրն մեր իրեն ան անտա-
 նելի չարչարանքներով ու լեզի դառնա-
 կակիծ մահովը բոլոր մարտիրոսներուն
 չարչարանքներուն ու մահին գերազանց
 եղանակաւ անցուց գերազանցեց , նմա-
 նապէս ալ աստուածամայրը իր միածնին
 չարչարանաց ու մահուանը մասնակցու-
 թենով կցորդութենովը , ամէն հաւատքի
 համար արին թափող նահատակներէն
 աւելի պայծառ փայլուն փառքի թաղի մը
 արժանի եղաւ . ինչպէս որ եկեղեցին բո-
 լոր մարտիրոսներուն թագուհի ըլլալուն
 յաղթական թագը անոր Քրիստոսով պը-
 սակած զլխուն վրայ կը դնէ . « Թագուհի

մարտիրոսաց» նախապատուութեան փա-
ռաբանութեան երգովը :

Տիրամայրը մայր ցառոց ըսուեցաւ , չէ
թէ անգամ մը Յիսուս միածնին քովը խա-
չին ներքեր դանուելովը՝ անոր ցառոցը
հաղորդ ըլլալուն համար , հապա իրեն բու-
լոր մահկանացու կենացը մէջ շարունակ
քաշած կսկիծներուն ու խշխշուկ տառա-
պանքներուն սպառճառաւր , որդւոյն կեն-
դանութեան ատեն ու մեռնելէն վերջը ,
միօրինակ միակերպ քանի որ աշխարհիս
վրայ ապրեցաւ , անոր շարշարանքներուն
ու մահուանը ցաւը կրելով , յիշատակը ը-
նելով , սուգը բռնելով : Անան զի Ախմէսն
ձերին ան խորհրդաւոր մարգարէական
խօսքը « Եւ ընդ քո խակ անձն անցցէ
սուր » լսելէն սկսելով , շարունակ ամէն
խօսք զիչեր ցորեկ ան սուր սլաքին վերքը
ներսը կը բանի ու երթալով դէպ ՚ի սրտին
խորունկը կը մխի . կարծես թէ նոյն խօս-
քը ձերունոցն բերնէն ելածին , ազեղէն
սաստիկ մը թռած նետի պէս մէկէն կու-
ղայ տիրամօրը անկաճը կը զարնէ ուժով
մը ու անկէ կը թափանցէ կանցնի սրտին
կիջնայ կը մխի , մէյմըն ալ ելլալուն հնար
չկայ , մէկ վիրաւորած եղջերուի նման ուր
որ վաղէ երթայ , սրտին կերած երկաթը
իր հետ մէկտեղ քաշքշելով կը սանի :
Անան զի ահա իր սիրուն փափկիկ ման-

կիկը դեռ կաթնարբու խանձարրապատ ,
 ծաղկի արենքի , մատղաչ հասակի մէջ ,
 քանի որ կը նայի երեսին , որ դմայլի զը-
 ւարճանայ , մէկէն աչքին առջին կու գայ
 անկենդանազիր դատառակը չարչարեալ
 որդւոյն , որ բոլորովին արունթաթախ դէմ-
 քով մը պաստառին վրայ անցած դրոշ-
 մած , Վ երոնիքային ձեռքը պիտի տրուի .
 քանի որ գիրկը կառնէ կը դնէ կը վերցը-
 նէ զանի , միտքը կու գայ շուտ մը ան խրդ-
 ճալի տխուր գիրքը , մարդկութենէ ելած
 տեսքը , որ օր մը խաչէն վար առնուած ,
 արունոտ պատուտած անչարժ անկենդան
 գիրկը բերեն ձգեն պիտոր . քանի անգամ
 որ կը զգուէ կը փայտայէ , համբոյրներ
 կու տայ անոր , կը յիշէ ան սուտ կեղծա-
 ւոր դաւաճան համբոյրը՝ որով հարազատ
 ըսուած աչկերաբ իր աստուածային վար-
 դապետը թշնամիներուն ձեռքը կու տայ
 կը մատնէ , ան թուրերը մուրերը՝ որ պի-
 տի ընդունի , ան ասպտակները բռնցի հա-
 բուածները՝ որ փափուկ մարմինին վրայ
 պիտոր ուտէ , կարծես թէ արդէն փորձէն
 անցածի պէս , մէկմէկ կը համրէ զանոնք ,
 զումարը կընէ ու անթիւ անհամար կը
 գտնայ : Քանի հեղ որ որդւոյն գովասանք-
 ները կը լսէ , սքանչելիքները հրաշքները
 հոս հոն մատով կը ցուցուի , լեցուն բե-
 րան կը պաամուի , ովսաննաները ամէն

տեղ կը լսուի, կարծես թէ հոն մէկէն անկաճը կը դարնէ ան առիւծ կտրած, կատրած հրեաներուն մէկ բերան խառնածայն դուռով դոչումը, աղաղակը. « Արժանի մահու է, բարձ զգա, խաչեսցի, մեռցի, բարձցի յերկրէ կեանք դորա. ջնջեսցի, մի ևս յիշեսցի յիշատակ և անուն նորա » ձայները մէկէն սրաին խորունկը կու դանկը բախեն. որչափ որ Յիսուս որդեկին հետ միատեղ հոս հոն տան մէջ ու օտարութեանը կենակից կըլլայ, կը նստի կեղւայ, կը զուրցէ կը խնտայ, անընդհատ մտքին մէջ կը բանի ան տխուր միայնութիւնը առանձնութիւնը՝ որ օր մը խաչին մահովը թռչունը ձեռքէն փախցուցած, սրաին հատորը կտորը մութ գերեզմանին մէջը դնելով դոցելով, որը մնացած, մինակուկ սղաւոր, տուն պիտոր դառնայ, ու ինտոր ան մութ երկան գիշերները անցընէ, առաւօտ քնէ: Հապա թէ որդին գեռ չմեռած ասանկ է, հապա մեռնելէն ետքը ինտոր, անիկայ սով կրնայ պատմել. ո՛հ ինչպիսի մահ, որպիսի բաժանում մը պիտոր ըլլայ իրեն, որ բոլոր կեանքը շարունակ սուղ մը պիտի դարձցընէ. ինչ սև օրեր, ինտոր տրտում տխուր գիշերներ պիտոր բերէ իրեն, քանի որ աչքին կուգայ միտքը կիցնայ, քանի հեղ որ սիրտը կը հարցընէ իրեն՝ ո՛ր է ան քու սիրելիդ,

աչքիդ բերը, լոյսը. « Ո՞ւր է՝ զոր սիրէր
անձն քո » . « Եւ լոյս աչաց իմոց, այս ոչ
էր ընդ իս » . կամ թէ ան խօսքը՝ « Չոր
դուն սիրէիր, մեռեալ է » . վասն զի ա-
նանկ մէկ անգիւտ մարդարտի մը կո-
րուստէն ետքը աշխարհքը անոր համար չէ,
ան կերպ բաժանում մը մահ է իրեն : Թէ
որ տաճարը հազիւ թէ իրեք օրի չափ կոր-
սընցուցած ըլլալուն, այնպիսի արցունքի
աղբիւրներ աչքերէն թափեց, ինչուան որ
ան աննման աւանդը գտնայ, անանկ որ
իրը թէ չբաւելով ցաւին, սիրամաշուքին,
երած սրտով մը չղիտցաւ ինչ ըսէ, ինչ
խօսի, զանգտելով մը՝ որդի աս ինչ ձիւն
էր որ մեր գլխուն բերիր, ահա ճարերնիս
հատաւ, մեռանք լմնցանք մենք, « Որ-
դեակ զինչ գործ գործեցեր դու ընդ մեզ .
ահաւասիկ հայր քո և ես տառապէաք և
խնդրէաք դքեզ » , հապա ընտձր այնքան
օրերը տարիներով, կեանքին հետ մէկ-
տեղ, անոր անուշ երեսէն զրկուած, մի-
նաւորիկ գլխուն, անորդի անզաւակ պիտի
անցընէ, արդեօք որպիսի լեզի արցունքնե-
րով մահիճը թրջէ, ինչ հեկեկանքով կո-
ծեր ընէ, ու ինչ անպատմելի սուգերուն
մէջ մտնայ պիտի, քանի որ տունը սաքը
կոխէ, քանի անդամ որ ան Գեթսեմա-
նիէն, Գողգոթայէն կանցնի կը դառնայ,
որ ամէն անդամին անոր սրտին մէջ ան

տխուր սղալի տեսարանները սլիախի նորու-
ղեն իրեն : Ատոր համար իրաւցընէ շատ
վայել է , որ հոս տեղ աս ցաւոց մօրը
« Թագուհի խոստովանողաց » կանչենք .
վասն զի գրեթէ բովանդակ կենացը մէջ
այսսլիախի չափազանց կակիծներուն տա-
ռապանքներուն զարմանալի ու կատարեալ
համբերութեանը օրինակը տալով , բոլոր
խոստովանողները գերազանցելով , լիա-
բերան դովասանքի պատիւի ու պսակի
արժանի է :

Ա երջին անդամին՝ թէ որ աստուածա-
ծինը իր յարատեութենով համբերութենա-
վը մայր ցաւոց բսուեցաւնէ , իր զիւցաղ-
նական ողոյն , արիական սրտին համար
ալ քիչ սպակաս մայր ցաւոց չէ . իր կրած
ցաւերուն , առած խոցերուն սաստկութիւ-
նը բռնութիւնը ամենեկին անոր արիութիւ-
նը կտրճութիւնը չյաղթեց չմարեց . իր
սրտին փափկութիւնը , բնական սէրը որ-
ղեկին , աստուածային կամացը համաձայ-
նութեան համակերպութեան կատարելու-
թեան աստիճանը չնուաղեցուց չսլակեց .
Յիսուսին խաչին ներքեր կենալով , ընտոր
որ սրտովը ինչպէս թէ հոն դամած , չար-
չարեալ մեռեալ որդւոյն մասնակից եղաւ ,
ատանկ ալ անոր տեսական արիութեանը
հազորդ եղաւ , միաձնին համբերութիւնը
մօրը արիական համբերութեան մի և նոյն

ատեն օրինակ փորձ ու միանգամայն գործադիր միջոց մը եղաւ : Յախտենական Աստուածը վերէն կամք ըրեր էր, որ որդւոյն հետ մայրն ալ մէկ ըլլայ ան մենձ պատարազին զոհագործութեանը, ու Արքահամին հրաման ըրածին պէս ըսեր էր անոր՝ առ ատ դաւակո՞ որ կը սիրես Յիսուսը՝ ու ձեռքովդ Գողգոթա լեռան զուխը զոհ կտրէ ինձի : Երկընքէն եղած հրամանը իրեն որչափ որ Արքահամին հրամանին պէս էր նէ ալ, ցաւն ու արիութիւնը չափազանց աստիճան վեր եղաւ . վասըն զի զոհ ըլլալու որդին չէ թէ միայն խաահակէն աւելի սիրելի էր, հապա մինակ անգործադիր փորձ մը չէին, կիսկատար ու անարիւն, հապա մէկ կատարեալ զոհ մը, սպանո՞ մը՝ որ արունի գետակններուն մէջ թաթխած ընկղմած, բոցերուն մէջ ինչուան վերջը երեցաւ լմնցաւ, չէ թէ անգամ մը, հապա հաղարաւոր անգամ, Սիմէոն ծերոյն ան մարդարէական խօսքէն՝ որ որդւոյն արիւնային պատարազը տարիներով առաջ դուշակեր էր իրեն, ինչուան կեանքին ետքի վայրկեանը : Ահա ասոնց ամէնը կարճ խօսքով մը իմաց կու տայ մեզի աւետարանը, երբոր աստուածորդւոյն մահուանը երկան բարակ պատմութիւնը վերջացընելէն ետքը, տիրամօրը վրայ կը դառնայ ըսելով . « Իսկ

Մարիամ կայր առ խաչին » . ինչպէս , միթէ արձան մը նէ անդգայ , որ անանկ անչարժ հաստատուն ոտքի վրայ կեցեր է , մարմնով անտասան , մարով անփոփոխ , սրտով անտրտում անմեղկելի . ահա ան- զգայ արարածները եւ չեն դիմանար , բո- լոր բնութիւնը տակնուվրայ կը շարժի կա- լէկոծի , արեւը լուսինը մութ կառնէ , լեռ- ները հիմանց կը դողան կը սասանին , քա- րերը կը ճաթուտին , տաճարին վարագու- րը կը սլաարուտի , գերեզմանները կը բա- ցուին , մեռելները գուրս կելլան . բայց Մարիամը կեցեր է . « Կայր » : Ինչո՞ւ կե- ցեր եւ , ով մայր վշտալից , ել գնա տունդ , ու քեզի արցունքի աւազան մը շինէ , որ սրտիդ ցաւներէն քիչ մը դիւրութիւն մեղ- մութիւն գտնաս : Բայց ի՞նչ կըսեմ եւ , միթէ արիասիրտ զաւակին թուլասիրտ մայր է Մարիամը . ահա ան դիւցազն քա- հանային , վեհազն քահանայապետուհի չէ մի մայրն ալ . որով իր արի սրտին բո- լորանուէր որդւոյն սրատարագին մատուց- մունքովը յաւիտենական հօր , աշխրբիս փրկութեան գերազանց մենձ դործքին մասնակից ու հաղորդ կըլլայ . « Բաժա- նորդ փրկազործութեան » կանչուելով :

Ահա աս կերպով ամէն օրինակներէն վեր ու ամէն անդամին աս աննման տի- րուհի կոյսը՝ մայր ցաւոց գտեր ենք ու կը

դոնանք . անանկ մայր ցաւոց մը կըսեմ ,
 որ չէ թէ եօթը խոցով , հապա բիւր հա-
 դար խոցերով վիրաւորուած . որուն նոյնը
 նմանը չէ եղեր , աշխարհք չէ եկեր ըն-
 տոր որ մեղի ապստրածին պէս . « Հայե-
 ցարուք և տեսէք՝ եթէ իցեն երբէք ցաւք
 ըստ ցաւոց լեալ » . կրկին և կրկին հարց-
 փորձ ընելով ամէն անորդի որք մնացած
 սղաւոր մօրերուն լեղի արցունքներուն
 մէջ , բոլոր մարտիրոսներուն , խոստովա-
 նողներուն երկան բարակ սասաթիկ կակիծ-
 ներուն մէջ , հարցուցինք քննեցինք վըն-
 տուեցինք , անոր խոցերուն նման սայրա-
 սուր խոց մը չկըցանք դոնալ : Արաւցընէ
 տիրամայր , ասանկ քուկին ցաւերդ , կըս-
 կիծներդ ամէն օրինակներէն վեր անօ-
 բինակ է , ամէն նմանութիւններէն դար-
 մանալի , աննման է , քուկին մարտիրո-
 սութիւններուդ պէս՝ անողորմ , քուկին
 խոստովանողութիւններուդ համեմատ՝
 տեսական , քուկին զոհերուդ համաձայն՝
 կատարեալ , անարատ , դժուար , սուղ ու
 անդիւտ զոհ մը չկայ ու չգտանք : Բայց
 թէ արդեօք մէկ ճար մը հնարք մը կարե-
 նանք պիտոր դոնալ , որ գրեղ քիչ մը մը
 խիթարէ , ցաւերուդ լեղիութիւնը բարե-
 խառնէ չափաւորէ , կտոր մը մեղմէ թե-
 թեցընէ , որ խաչին ներքեր Յիսուս որ-
 դիդ՝ մեռած գրկիդ վրայ , մահի ցաւէն

բունուածի պէս, թունաւոր սրով սրտէդ
 վիրաւորած՝ ձայն կու տաս, կը կանչես ու
 ցաւած որդիքներդ զլուխդ կը ժողվես, կը
 հրաւիրես ըսելով. « Ես մայր ցաւոյ » :

ԽՈՐՀՐԳԱԾՈՒԹԻՒՆ Բ .

« Անա Մայր քո » .

ՅՈՎ.Է. Ժ.Թ. 27 :

Իրաւքնէ յիշատակաց արժանի խոր
 հրրդածելու նիւթ մըն է, որ սա աղնուա
 կան մայրը տանն մը իր միածնինն թափոր
 լեռան զլուխը աստուածային փառքին
 պայծառ հանդէսին օրը, ուր տեղ առա
 քեալներուն ամէնը հոն տեղ հիացընելով
 զարմացուցեր թմրեցուցեր է. կամ քանի
 մը օր առաջ աստուածորդոյն հանդիսա
 ւոր ուխտանայի ակումբին՝ որ օր բոլոր
 Երուսաղէմ մենծ քաղաքը ոտք ելեր նըս
 տեր է, բոլոր բնակիչը մէկ իրարանցու
 մով մը մէկգմէկ հարցընելու վրայ « Ով
 իցէ սա » ըսելով. ասանկ մէկ պայծառ փա
 ռաւոր օրը կըսեմ, մայրը բանէ մը չգիտ
 ցածի պէս, իր աղքատիկ տանը մէկդին
 միս մինաւորիկ քաշուած գոցուած, ամե

նևին չճանչցըներ զինքը այնպիսի զիւցազն
 որ զի մը մայր ըլլալուն, անոր ետե՛ն զա-
 նի տեսնալու ելլալովը: Բայց ահա այս-
 օրուան օրս Յիսուս որդեկին աս սգաւոր
 տխուր հանդէսին սև օրը, տունը ձգելով
 ետե՛ն ընկած ճամբայէ ճամբայ զանիկայ
 փնտրուելու ելեր է, անոր ան արունթա-
 թախ փուշ ու տեսակ տեսակ տանջանք-
 ներու գործիքներ ցանած երկան արունտտ
 ճամբաներուն հետքը բռնելով, ետե՛ն
 ահով կոծով կերթայ: Ահա ան արուն-
 կղակ վատազգի խումբին ընկերել սկսաւ,
 կատղած անօրէն զինուորներուն գոռում
 գոչումին մէջ խառնուեցաւ մնաց. ան վայ-
 րենի մէյմէկ կատղած դազան կտրած դա-
 հիճներուն ճիրանը իր անմեղ հեղիկ դառ-
 նուկին երեսը հեռուանց աչքին դպածին,
 մահուան դուռը հասած տեսնալով, որ
 քաշելով քաշկուտելով կը տանին, ինքն ալ
 հեծեծելով ձեռքը զլխին դարնելով շունչը
 կտրած ետե՛ն կերթայ, որ չմեռած գոնէ
 մէյմըն ալ տեսնէ, ետքի համբոյրն ու վեր-
 ջին հրաժարական բարեր տայ: Ա՛յ ան-
 գութ դահիճներ, բնաւ մարդու սիրտ չկայ
 մի ձերքովը, բոլորովին քարու սառ կըտ-
 րեր էք, մէջերնիդ մէկ քիչ գութ աղկը
 ունեցող, ողորմութիւն մը ընող չկայ մի-
 թէ որ որդւոյն չէք ցաւիր նէ, գոնէ դար-
 ձէք նայեցէք մէյմը աս խեղճ մարիկին,

ու խղճացէք . թէ որ Յիսուսին առելու
 թիւն ունիք , յիս պահեր էք ու ետքի
 վրէժխնդրութիւննիդ պիտոր առնէք ալ
 նէ , խեղճ մօրմէն ինչ կուզէք . ո՞վ գիտէ
 անիկայ իր որդին ինչուան որ աս տարիքը
 հասցուցեր է նէ , ինչ քաշեր է , ընտոր
 դժուարութեամբ մենծցուցեր է արդեօք .
 թողուցէք որ մէյմըն ալ տեսնայ , ձգեցէք
 որ չմեռած ետքի հրաժարական բարեր
 տայ անոր : Առաջ անցիր , վաղէ մարիկ ,
 պատուէ ստ բազմութիւնը՝ որ որդիդ տես-
 նելու արգելք եղեր են քեզի . ահա զինուոր-
 ները քուկին խեղճութեանդ լալանքիդ
 չկրցան զիմանալ , ատեն կուտան քեզի ,
 որ աս ետքի անգամ որդիդ մէյմըն ալ աչ-
 քովդ տեսնաս , թէպէտ տարակոյս ունիմ ,
 չեմ՝ զիտեր , որ արդեօք զանի կարենանս
 պիտի ճանչնալ . վասն զի անիկայ երև-
 կուան օրս տնէդ ձգածին պէս մի կար-
 ծեր որ դանաս , զիչերն ՚ի բուն ինչուան
 առտու մէյմէկ ժամ մէկ խումբ զինուոր
 զուխը ժողված , մէջերնին առած , որին
 ձեռքը ինչ որ անցեր է նէ , մէկին ձեռ-
 քը փշոտ խարազան մը , միւսին ձեռքը
 երկըթէ գաւազան , որը չղթայի մը կտոր
 ձեռքը անցուցած , ինչուան լոյս ետնէ ե-
 տե շարունակ անչափ ձեծեցին զարկին ,
 որ մարմնոյն վրայ ողջ տեղ մը չձգեցին ,
 բոլոր միսերը կտոր կտոր բրած վար ձգե-

ցին . թող ան բռնցի զարնելները , ոտքով
 ազատել կոխկռտելները , ապառազներ ,
 թուրեր , թիւ համրանք չունի , մէկ գլու-
 խը ողջ մնացեր էր , անոր ալ խոշոր ցից
 փուշ մը կկորտրկած , բոլոր ուժովնին ան-
 ցուցին , որ կարծեմ թէ մինչև ուղեզը մը-
 տած ըլլայ , աչքը երեսը արունով շարա-
 տով շաղած պատած , մարդու կերպարան-
 քէ ելած : Ահա հիմա հոս տեղն է , որ աս
 ետքի անգամ Յիսուս ու մայրը , մէկը աչ-
 քին արունը , միւսը արցունքը շփելով սրը-
 բելով , իրար տեսնելուն , մէկէն գրկելով կը
 վաթթուին . ամենեկին ձայն ձուն մը չկայ ,
 խօսք խօրաթայ մը չես լսեր՝ մէկ անուշ
 տխուր լուռ նայուածքէն իզատ . բայց
 ներսէ ներս , սրտէ 'ի սիրտ արդեօք ինչ
 ըսուածքներ խօսքուածքներ , որպիսի սու-
 բեր սլաքներ , ընտոր վէրքեր խոցեր , ա-
 սիկայ ո՞վ կըրնայ իմանալ պատմել , ո՞վ կա-
 բող է նկարագրել . վասն զի ահա ինչպէս
 որ մէկգլմէկու ան տխուր գէմքերնուն շու-
 քը իրարու զարնելուն մէկ հայլիի մը պէս
 իրար մէջ կը տեսնուին , ատանկ ալ միև
 նոյն ատեն սրտերնուն ան մութ քաշուած-
 քը ան նայուածքներուն , ձևերուն , շարժ-
 մունքներուն , ան զիրքին վարմունքին մէջ
 տողորուած յայտնի կերևնայ . Յիսուսինն
 ու տիրամօրը ինտոր որ իրարու կը նմանի ,
 անանկ ալ երկուքին ցաւը կսկիծը չպատ-
 մուիր , չափ չունի , անպատմելի է :

Բայց երբոր տիրամայրը իր խոցին չդիմանալով՝ հոն տեղը մարած կը գլտորի կիյնայ, որդին ալ նոյն տրամադրութիւններու, միճակի մէջ, ահա անդուծ գինուորները որդին մօրէն բռնի քաշելով դատելով՝ ծանր ահագին խաչ մըն ալ աւելցուցած անոր ուսին վրայ, հրելով մըշտելով ելլալով իյնալով քաշկոտած կը տանին. ով գիտէ որ ինչուան ան տառապանաց տեղը Գողգոթան իր ճամբուն ետքի նպատակը հասնի, քանի անգամ արդեօք ան ժայռերուն վրայ պիտոր գլտորի իյնայ, գուցէ ալ ողջ չկրնայ հասնիլ: Ով մայր վշտալից, մինչև երբ աս լեզի արցունքներուդ գետին մէջ ընկղմած, ինքիրմէդ անցած մարած կեցեր ես, ահա դուն տրտում մտմտութիւններուն անդունդը ընկղմած մնալուդ, զիմացիդ լեռան գլուխը սլատրաստուած մէկ շատ դառնակակիծ շարշարանքներու փորձերը ամէնը որդւոյդ վրայ կասարեալ ըլլալէն ետքը, վերջապէս ամէնը լմննալուն՝ ձեռքերը ոտքերը ծակծկելով ու խաշի մը վրայ դամած, տնկած մէջ տեղը, ան դադանի պէս կատղած թշնամիները անոր արունին ինչուան վերջին կաթիլը ծծելէն քամելէն ետև, ցիրուցան գլխէն ցրուեցան, ելան գացին. ոտք ել անգամ մը, մէյմը հասիր ան լեռան գլուխը, նայէ ինչ պիտի տես.

նաս , մի կենար վաղէ , դուցէ Յիսուս որ-
 դիդ կամ մեռած կամ ալ մեռնելու վրայ
 հոգեվարք կը դոնաս : Աստուածամայրը
 ասիկայ լսելուն , բոլոր ուժը իրեն ժող-
 ված , իյնալով ելլելով , ծովի ալիքի պէս
 սիրաին մէջ տարուբերած , Գողգոթային
 դուխը հասեր է : Ահա վախցածը զխտուն
 եկաւ , չուղածը տեսաւ , որդին խաչին վը-
 րայ մահուան դուռը ետքի շունչին վրան
 է : Ինչ ընէ հիմա , պահ մը երկու ձեռ-
 քով կը սլլուի ան խաչին՝ որուն վրայ դա-
 մած է սիրտը , պահ մը անոր տակը կե-
 ցած , անոր ծիրանի արունով իր լաչակը
 թաթխած աչքին արցունքովը կը լուայ ,
 երբեմն անոր ձեռքի ոտքի արեան դետե-
 րուն իր աչքին արցունքը տուեր է : « Այսը
 առ խաչին » , ինչ կենալ , ինչպէս սլլը-
 վի . բայց երկուքն ալ չէ , հապա որդիին
 հետ խաչը ելլալ դամուիլ , հոգեվարքի
 մէջ : Նկէք դահիճներ տա խեղճ մայրն ալ
 անոր որդիին հետ նոյն խաչը հանեցէք ,
 որ անոր հետ միասեղ մեռնի , հաղար ան-
 դամ՝ աղէկ է որ մեռնի , քան թէ ողջ մը-
 նալով՝ որդին ասանկ խեղճութենով աչ-
 քին դիմացը մեռնիլը տեսնէ , որովհետեւ
 ալ դիմանալու ճարը շինաց : Ինտոր որ
 միածինը բոլոր արունը վէրքերուն ծակե-
 րէն թափելով հատցոց , ասանկ ալ տի-
 րամայրը սրտին վէրքերէն ունեցած ա-

բունը արցունքի փոխելով, աչքէն վաղ-
ցուց լմնցուց: Չէ մարիկ, չէ մի մեռնիր,
դեռ քաշելիք ցաւեր ունիս. որդւոյդ մեռ-
նելովը քուկին կսկիծներդ չլմնցան, նոր
խոցեր, նոր վէրքեր կըսպասեն քեզի:
Ահա Յիսուս որդւոյն մեռած գեղնած վի-
րաւոր մարմինը մօրը դիրկը բերեր ձգեր
են, ինչ էր՝ ու ինչ եղեր է, նայէ առ ան-
երեկուան որդիդ է մի որ կըսէիր՝ թէ մօ-
րը դաւակներուն մէջ ամէնէն գեղեցիկը
ընաիրն ու շնորհալին է. « Գեղեցիկ քան
դամենայն որդիս մարդկան » . իրաւեցընէ
փաղփղուն ծիրանի գուներու մէջ թաթխած
ներկած . « Աարմրութիւն ձորձոց խրոց ՚ի
բոսորայ » : Կ'նչ ընէ հիմա. վրան նայի՝ աչ-
քը չզխմանար . շնայի՝ սիրտը չկենար .
մահը կանչէ՝ մահը չդար, բայց շմեռած
ցաւը չերթար . վէրքերը համրէ, անոր
վէրքերը չհամրուիր . բայց ինչուան որ
վէրքերը չհամրէ՝ դրկէ, շթողուր, աստնց
որին նայի, որուն ցաւի, որին արցունքը
բաւեցընէ . ահա ան վէրքերուն պատա-
ռուածքէն պահ մը անոր երակները, եր-
բեմն օսկրները կը համրէ . մէյմը սրտին կը
նայի, մէյմը ներսը կը զննէ . որը կը համ-
բուրէ, որը կը բռնէ, որն ալ կառնէ սրտին
մէջը կը զննէ, ու ասանկով կենդանի կուրծ-
քին վրայ մեռած Յիսուսին ամէն վէրքե-
րը կը պահէ կերեցընէ . որդւոյն արունը

մօրը վրայ կը վազէ, ու մօրը արցունքը որդւոյն վրայ. անոր արունը ասոր արցունքը զետ զետի խառնուած կը վազէ կերթայ. ի՛նչ աղիողորմ տեսարան. ո՞վ ասոր կը զիմանայ:

Ով Յովսէփ եւ Նիկողեմոս, ո՛ւր էք, զեռ պահուրա՞նք էք, չէք երևնար, ասոր ի՛նչ պէս կը զիմանաք. Հրեաներուն սրտէն պինտ եղաւ ձերը, որ ձեռուրնին կուրծքերնուն դարնելով վայնաստունով կոծերով խումբ խումբ կը թողուն կերթան: Ալ էք եկէք, նայեցէք մէյմը աս ցաւալից մօրը վիճակին, ցաւեցէք, ան սգալի զոհը զըրկէն առէք տարէք, հեռացուցէք, զերեզման մը բացած մէջը զրէք զոցեցէք, աչքէն պահեցէք, զոնէ ատ խղճալի մայրը խալըսեցէք, որ քանի որ որդին մեռեալ զիրկը ունի՝ աչքին արցունքը բնաւ դադրելիք չունի, ոչ ալ կոծը ողբը պիտի զըսպուի: Մարիկ, հերիք է, ալ բաւական է, իրաւ որ ինչչափ ցաւիս՝ իրաւունք ունիս, որովհետեւ ասանկ մէկ աննման սիրուն մէկ հատիկ որդիէ մը եղար. բայց ինչընենք, ահա օրը իրիկուն եղաւ, զիշերուան մթուն հեռ մութ աչքիդ խաւարը մէկ եղած՝ ամէնը մթով առաւ պատեց ծածկեց. քուկին՝ որդւոյդ կորուստիդ ցաւին ու մեր ալ քու սիրտմաշութիդ հատնելուդ՝ ճար կարողութիւն չմնաց. ուստի

ալ հրաման տուր մեզի, որ ան գրկիդ ա-
 լանդը հիմակու հիմա հողին դնենք, յանձ-
 նենք. թող որ գերեզմանը թաղած գոցենք,
 դուն ու մենք ալ մեր սիրոյն առ վերջին
 պարտքը հատուցանենք անոր: Ահա Յի-
 սուս միաձնին մեռած աստուածային մար-
 մինը տիրամօր գրկէն վերցուցած կը տա-
 նին, վարչամակով ծածկած կտաւով պլլած,
 նոր գերեզմանի մը մէջ թաղելով՝ մօրը
 աչքէն կը ծածկեն կը պահեն: Տապանին
 վէմը գոցածին պէս, մօրն ալ սիրտը նո-
 րէն տխուր մտմտութի մշուշը կը սլափ-
 վան դի ահա թռչունը ձեռքէն թռաւ գը-
 նաց, մէյմըն ալ չդառնար. ահա աղուոր
 արեւ ինջաւ մարեցաւ, ալ չերևնար. ահա
 աչքին մէկ հատիկ բիրը կորաւ, ալ գըտ-
 նուելիք չունի. ինչ կորուստ, ընտո՞ր բա-
 ժանում: Հիմա ինչպէս մխիթարելու է
 այս մայրը, որ դանի տեսնալով միայն
 կըրնար բաւել իր ցաւերուն կսկիծին. չէ
 չէ, անոր խոցերը անբուժելի անբժշկելի
 է, անոր վէրքերուն զեղ դարման չկայ,
 ասկից ետքը աշխարհքը անոր համար չէ,
 այսօր աշխարհիս ետքի օրն է անոր: Ա՛հ,
 ս՛ր էր որ զիս ալ միաձնիս հետ ան գե-
 րեզմանը դնէիք գոցէիք. հազար անգամ
 աղէկ էր, աւելի բաղգաւոր կը սեպէի ես
 զիս, քան թէ սիրտս հոն, ու ես հոս, ին-
 տո՞ր կըրնամ կենալ զիմանալ առանց սրտի

ու չմեռնիլ: Ահա դիշերուան զարհուրելի տխուր միժուն լռիկ մեջիկ ան խիտ ծառերուն ներքեր տեսայ Յիսուսին մայրը դերեզմանին վրայ ընկած փռուած, զոյզը կորսնցուցած մինաւոր տատրակի պէս հեզիկ մեջիկ կը հեծէ կը մեջէ, տխրագին կերպէ, ու ողորմ արձագանգովը շեռները ձորերը կը ճնշէ կը լացընէ: Բայց ան խեղճը չէ թէ աս դիշեր միայն, հապա բոլոր կենացը ան երկան դիշերները աս կերպ տրտում մտածմունքներով ախուվախով առաւօտ պիտոր ընէ. վասն զի կարելի է մի ալ մոռնալ զանի, հնար է մի մտքէն հանել կամ սրտէն հեռացընել, ասիկայ ըլլալու բան չէ. որովհետեւ ընտոր որ որդւոյն կենդանի դէմքը իր երեսին վրայ, անանկ ալ մեռած դիրքը մի և նոյն ատեն սրտին մէջը գրուած փորուած է. ինչպէս որ իր սիրոյն նաստկութիւնը, կսկիծին չափ մըն է, ատանկ ալ ան սէրը, որ մարնիք չունի, ցաւն ալ սրտին մէջ չմարելու կրակ մըն է. մէկ խօսք, ընտոր որ որդին սրտին մէջ, ու սիրաբ որդիին մէջն է, նոյնպէս ալ աս սրտին տէր ըլլալովը՝ կենդանութեանը ամէն իժիր մեռած որդւոյն դերեզման մը եզածի պէս, կեանքին հետ անի զուրյէ ցաւի, լայ, անոր սուզը պիտոր բռնէ:

Ահա այսպիսի է տիրամօր ցաւը, որուն

վրայ որչափ մտածուի, խօսուի, ինչչափ
 սուաջ երթցուի, վերջը գտնալը հնար
 չէ, միշտ անցատակ խորունկ ծովին ա-
 փունքները պտըտել մը կը համարուի :
 Իրաւցընէ, ով վշտաղին մայր, ամէն օրի-
 նակներէն նմանութիւններէն վեր է քու
 կին անհամեմատ ցաւերուդ սաստկութեա-
 նը չափը աստիճանը՝ որ ան խոցեալ կուրծ-
 քիդ վրայ կը ցուցընես : Այս իմ կողմէս
 սանկ մէկ մարդկօրէն տկար հասկցողու-
 թենով մը դրսէն անոր քաշուածքը կըր-
 ցայ նկարագրել այսպիսի խորհրդածու-
 թիւններովս . բայց որին ձեռքէն կու գայ
 ներսի դիդ դնելով ան սիրտդ տեսնալ ,
 հոն տեղը դգացած ցաւերուդ մարմնքնե-
 րուդ , մտմտութներուդ , արամութիւննե-
 րուդ որքանութիւնը աստիճանը չափել
 ձեել . վասն զի ընտոր որ միամօրդ չար-
 չարանքներուդ ցաւերը դու միայն կըրցար
 խմանալ , անանկ ալ քուկին խոցերուդ
 ցաւերն ալ միայն Յիսուս կըրցիր է խմա-
 նալ . անոր համար դուն ու որդիդ միայն՝
 երկու մարմին մէկ հոգի մէկ սիրտ , բա-
 տականին չափ . իրար ցաւակից ողբակից
 կըլլար : Ահա սսանկ ցաւաղին խոցերով
 կենդանի մարտիրոսութիւններու մը աս-
 պարէզը ելած այսօր կոյսը , իր որդիքնե-
 րուն կը ցուցընէ դինքը , անտնց ամէն մէ-
 կուն առանձին ըսելով ան խօսքը՝ որ ա-

տեն մը Յիսուսը խաչին վրայ հողեվարք սիրելի աչկերտը Յոհաննէսին ըսաւ . « Ահա մայր քո » :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ Գ .

« Ահա որդի քո » .

ՅՈՎՀ . ԺԹ . 27 :

Տիրամայրը իր այսպիսի եօթը խոցուած սրտովը , կենացը ինչուան ետքի օրը ցաւերու մէջ ապրելով , իր միածնին պէս ցաւի կամ թէ ըսեմ՝ խաչի դոհ ըրած է զինքը իրեն որդւոց մեղքին համար : Բայց ահա ասանկ աննման զիւցադուն մօր մը մըր են իրեն հարադատ որդիացեալները , որ մօրերնուն նման համբերատար հանապաղորդութենով ու արիական հաւատարմութենով մը իրեն քովը կայնած ու չգատուած անկէ , անոր աս եօթը խոցերուն մտածութիւններով ամէն իժիր մխիթար ըլլան իր սրտին , մեղքէն ետ կենալով ու միշտ անոնց վրայ ճշմարիտ զղջմամբ լալով ողբալով , որոնք իրենց սիրուն մօրը ասչափ դառնակսկիծ ցաւերուն պատճառեղան : Ասոնցմէ ո՛վ արդեօք կըրնայ արամօրը ան ըսուածքին « Ահա մայր քո » ,

պատասխան տալ համարձակութենով մը
 «Ահա որդի քո» . ինչպէս թէ ըսէր իրեն :
 Ահա ով մայր վշտազին , ես այսօրուան
 օրս քուկին եօթը ցաւերուդ մտածմուն
 քին , եօթը խոց մըն ալ ես սրտիս ուտե
 լով , ցաւերուս չղիմանալով , աշխարհային
 մարմնաւոր սէրերուն ցանկութիւններուն
 դուարձալի ախորժական լայն ընդարձակ
 ճամբաները թող տալով , քրիստոնէու
 թեան աստուածապաշտութեան ասպաշխա
 րութեան ու առաքինութեան դժուարուտ ,
 քարուտ , նեղ անախորժ ճամբաներուն
 զիս դրած , Պողոթային լեռան սլլուե
 լով , անոր փշտ ժայռոտ հետքերը բռնե
 լով՝ ուր տեղ ամէնը փուշ քար , ամէնը
 մահի գործիքներ՝ խաչ , զերեղման , ուր
 ելլալը դժուար , կենալը աւելի դժուար ,
 մէկ շատ արունքրտինքով սիրտհալումով
 դքեզ մխիթարելու եկեր եմ : Ահա ով ցա
 ւալի մայր , ասանկ որդիքներ մըն են քե
 նէ ան հրաւիրուած ճամբորդները՝ որ Պող
 զոթային զլխէն խաչին ներքեէն , ձեզի
 կըսեմ՝ ճամբորդներ կանչելով , կը լսեցը
 նես . « Անցաւորք ճանապարհաց , ձեզ ա
 սեմ , դարձայք » . որոնց ամէն մէկը մէյ
 մէկ սղաւոր կերպերով , աչք արցունք
 սիրտ արտում իբրև մէկ հատիկ մայր մէ
 ջերնին առած բոլորտրկած գքեզ , չին զի
 տեր ինչ ըսեն ինչ ընեն ան ցաւերդ մեզ

մացընելու ու լեզի արցունքներդ բարե-
 խառնելու : Անոր համար ով քաղցր մայր ,
 « Գարձո աղէ ուրինմն ազիտղորմ՝ զաչս քո » .
 մէյմը ան սև մթով մշուշով պատած աչ-
 քերդ բանալով ու դարձընելով անոնց
 վրայ , նայէ մխիթարուէ . ահա քեզի մէկ
 հատին տեղը , որ կորսընցուցիր , անհա-
 մար սրղիքներ՝ որ դքեղ մայր ճանչնալով
 կը կանչեն , ամենուն աչքը քու վրայդ , ա-
 տանկ մէկ ցաւոց մօր մը , ճշմարտապէս
 որդի մխիթարութեան եղեր են : Կրաւ է
 որ ան ցաւագին մայրը մէկ հատիկ սրելի
 դաւկին արդեամբը ու մահտան զնովը ,
 մէկ շատ դաւակներուն տէր եղած է , ո-
 բոնց ամէն մէկը մէյմէկ սաստիկ երկունք-
 ներով ծնած է խաչին տակը : Բայց սս
 շատ դաւակներուն մէջ որ անոր սուրբ
 խոցերուն նշանը վրանին կրելով , ան սս-
 տուածապաշտ ու ջերմեւանդ խումբին
 մէջը խառնուեր են , անոնց մէջը կըսեմ՝
 շատ քիչ հարազատ , հաւատարիմ ու ի-
 բեն նման որդի ունի . վասն զի շատ ցան-
 ցաւ են իրեն ստաքինութիւններուն նմա-
 նողները , ու աւելի քիչ կը դանուին , որ
 իր ան հօթը խոցերը Զխուս որդւայն չար-
 չարանքներուն ու մահին սուրբ մտածու-
 թիւններովը իրեն պէս սրտերնուն վրայ
 ցուցընեն ու պահեն . որովհետև անոնցմէ
 մէկ շատը , որ սս խոցերուն ջերմեւանդ

դասին մէջ խառնած՝ որդի ըլլալնուն կը
 պարծենան, ափսոս՝ մեղք, որ աս խում-
 բէն ալ ոմանք առաքեալներուն պէս առ-
 ջի իրիկուրնէ մենծ մենծ խօսքեր խոստ-
 մունքներ տալով, դաշինքներ ընելով, մէկ
 տեսակ անհոգութենով, դաղջութենով,
 թուլաստութենով, խաչէն դայթակղե-
 լով, մարդկային նկատմունքներով մը ա-
 լետարանը իրենց ամօթ համարելով, իր
 Յիսուս որդին դեռ Վեթսեմանիին դուռը
 դահիճներուն ձեռքը միս մինաւորիկ թող
 տալով՝ կը ձգեն կերթան: Ամանք քիչ մը
 առաջ Յիսուսին սեղանը մէկ տեղ նըս-
 տած, դեռ ան սուրբ աստուածամարմին
 պատառը բերաննին՝ ճաշակած չճաշակած,
 խէլ մը ազահութեան, տաելութեան, նա-
 խանձի ու քինախնդրութեան հողիներով,
 սրբապիպձ շրթունքները երկնցուցած, կեղ-
 ծաւոր խաբեբայ համբոյրով վարդապետ
 ըսելով՝ թշնամիներուն ձեռքը կը մատնեն
 իրեն աստուածորդին Յիսուսը: Ամանք
 կրկին կրկին երգումներ տալով դքեզ չեմ՝
 ձգեր, չեմ բաժնուիր, թէպէտ ամէնը թո-
 դուն դքեզ ես թող չեմ խաար՝ խօսքերով,
 առջի բերանը կտոր մը դժուարութիւն
 տեսնալնուն, նեղի դալուն, չզիմանալով,
 անոր պաշտպան տէր կայնելու տեղը, եր-
 դումներնուն վրայ դեռ օր չանցած, աս-
 տու չեղած, բիւր սուտով հաղար անէ՛ծ:

քով հայհոյանքով բոլորովին կուրանան
 չեն ճանչնար, իր որդեկին անուշ սիրալիր
 ընկերակցութենէն հաղորդակցութենէն
 կը դատուին դուրս կելլան: Անոնցմէ քա-
 նինները սիրելի աշկերտ անունը վրանին,
 անոր սիրուն համար ամէն կերպ չարչա-
 րանքները ուղելով փափաքով քաշելու,
 անոր հետ խաչ ելլալու պատրաստ ըլլա-
 լու տեղ, մէկէն նեղը տեսնալնուն, ա-
 րիութենէն իյնալով, Աստուծոյ համար
 բան քաշելէն վախնալով, փորձութենէն
 յաղթուած, առաքինութեանց ճամբուն
 մէջ յարատևութիւն չունենալով, խաչին
 ամէն ծանրութիւնը մինակ իր Յիսուսին
 ուր շարկած, Գողգոթային կէս ճամբան
 կը ձգեն կը փախչին: Աս քովը շարուած
 հաւատարիմ ջերմեռանդ սեպուած որդի-
 ներէն քանի քանի հաար, քիչ մը առաջ
 դեռ Յիսուսը չմեռած, դահլիճներուն մէ-
 ջը խառնուած, խաչ հանողներուն հետ
 մէկ եղած, Պիղատոսին, Հերովդէսին,
 Աննա քահանայապետին պէս իր որդւոյն
 Աստուած ըլլալը ճանչնալով դիտնալով,
 դանի չճանչցող անհաստ թշնամիներուն
 հետ միաբան մէկ խօսք մէկ սիրտ, սովո-
 բական ծանր ծանր մեղքերով, անառակ
 ամբարիշտ դորձքերով խօսքերով օրի-
 նակներով, իր որդւոյն անմեղ արունին
 ձեռ ուրնին պլըշարկած, անոր վէրքերը նո-

րողելով, նորէն խաչ կը հանեն, ան սուրբ արունը պարապ տեղ կը թափեն կը վառենն: Հիմա այսպիսի անօրէն անգութ դատակներ՝ որդիի անունին ևս անարժան, ընտո՞ր աս ցաւած մայրը կարող կըլլան մխիթարելու. ինչպէս անիկայ ասոնց վերան նայելուն մխիթարուի, որ իր աս զբրկին վրայ մեռած Յիսուսը իրեն պէս սիրելով կը ցաւին կոր, մանաւանդ՝ որ անկանակ անարախտ լիրբ դատակներ, իր առջի ցաւերուն վրայ նոր ցաւ նոր տրտմութիւն մը աւելցընելով, որդի մխիթարութեան ըլլալու տեղ, որդի ցաւոց չեն մի ըլլար իրեն. վասն զի աստուածածինը ցաւիլ՝ Յիսուսը ցաւիլ է, ու Յիսուսը ցաւիլ՝ մեղքերուն վրայ ցաւիլ է. որ ասիկայ ալ զանոնք մէյմըն ալ չզործելով կըլլայ:

Ահա աստուածամայրը Գողգոթային զլուխը այնքան բազմութեան մէջէն՝ որ միածինը մեռնելէն ետքը զլուխը ժողվեր էին, միայն իրեք հաս իրեն որդի մխիթարութեան կըրցեր է զտնալ ու ընտրել իրեն, որոնց վրայ նայելուն կը մխիթարուի, վասն զի իրեքն ալ ուղածին պէս ու իրեն նման գտեր է. մէկը Յոհաննէս աւետարանիչը Յիսուսին սիրելի աշկերտը՝ որ վերան մէկ սրբութիւն, մաքրութիւն ու անմեղութիւն մը կը գտնայ. միւսը Մարիամ մազզաղենացին է, որ վրան մէկ կատա-

րեալ զղջում, սաստիկ աստուածսիրութեան վառում, ու ջերմեռանդական բարեգործութեան սէր կը տեսնուի . մէկ ուրիշ մըն ալ՝ Յովսէփ արեմաթացին ու անոր միասիրտ միաբան ընկերը՝ Նիկողոսմոսը, ինչուան ան ատեն ծածուկ աշկերտ Յիսուսին, բայց ան օրը յայտնի ըրած զիրենք՝ որ վարմունքներնուն վրայ մէկ ճշմարիտ հաւատացեալի արխութիւն, բրիստոնէական յոյս ու աստուածապաշտ կրօնի սէր կը ցուցնեն . ահա մինակ ասոնք են՝ որ հոն տեղը աս ցաւագին տիրամայրը կըստփոխեն կը մխիթարեն . միայն ասոնց ցաւը արցունքը անոր ընդունելի հաճոյական մխիթարական է, ու իրենց արդիւնաւոր ու օգտակար : Ուստի աս սիրալիր մօրը ճշմարտապէս « Ահա որդի քո » ըսողներուն, պէտք է որ աս զեզեցիկ առաքինութիւններուն ստոյղնչաները վրանին ցուցնեն, ինչպէս է վարուց մարբութիւն մը, ամէն մեղանշտական բաղձանքներէն՝ մտքերէն՝ զործքերէն՝ ամբիժ՝ անարատ՝ ազատ պահելով . սրանքնուն մէջ աստուածսիրութիւն մը, ամէն աշխարհային մարմնաւոր սիրոյ հետու կենալով, միայն Յիսուսին սիրալը վառելով բորբոքելով . վարմունքներնուն վրայ մէկ արխութիւն մը, ամէն դժուարութեան ու փորձութեան յաղթելով, որ Աստուծոյ ծառայութեան մէջ մեղի գէմ կելլայ . Յի-

սուսին սիրոյն համար իրենց հանգստութենէն զուարճութենէն անցնելով հրաժարելով, ու ամէն աշխատանաց նեղութեան զիրենք առաջ նետելով: Ահա աս իրեք բաղկացեալ առաքինութիւններն են որ հանապազորդութենով ու հաւատարմութենով կը պահանջէ, կուղէ, կը սպասէ անոնցմէ, որպէս զի ընդունի իրեն անոնց աս խօսքը՝ « Ահա որդի քո »: Արնէկ անոր որ հիմա աս արքայանքի արքունքի ձորէն մինչև վեր երկինքը ան զկացադն տիրուհւոյն աթոռին կը լսեցընէ իր աս որդիական ձայնը, ու փառասորեալ մօրը աղետորով զթած մայրենի աչքը իր բարձրութենէն արժանի կընէ իր վրան դարձցընելու, որով ամէն շնորհքներուն բարութիւններուն դանձը աղբիւրը իրեն կը հրաւիրէ: Հոս տեղ աշխարհիս վրայ քիչ մը ատեն անոր սուրբ խոցերուն ջերմեւսանդ որդիքներուն հետ, խոցով սրտակեալ մարտիրոսաց ու խոստովանողաց թագուհին բողոքարկած, ցաւակից ըլլալու անոր, « Ահա որդի քո » լսելով, ու հոն տեղ արքայութեան մէջ յախտեան սուրբերուն սրբուհիներուն հետ փառքով սրտակեալ, հրեշտակաց ու ամենայն սրբոց երկնի և երկրի թագուհին մէջ տեղ աննելով՝ փառակից ըլլալու, անարտում ու անպատմելի ուրախութենով մը երգելով միշտ իրեն աս խօսքը. « Ահա որդի քո »:

ԵՏՔԻ ԽՕՍՈՒԱԾՔ

« Օրինակ մի ետու ձեզ . զի որպէս ես ձեզ
արարի, եւ դուք առնիջիք » .

ՅՈՎ. Է. ԻԳ. 15 :

Ահա, ով ցաւազին մայր, ինչուան հի-
մա քուկին ցաւերուդ տրամալի մտածու-
թեանը նստած՝ ընդհանրապէս մը խոր-
հրրդածելուս, անոնց ամէնը միանգամայն
քուկին ան եօթը խոցուածքներուդ վրայ
բաժնուած ու ժողված կը դանամ. ոմանք
հինէն մնացած բանած ներսի դիզ՝ Յի-
սուս միածնիդ մանկութեան ժամանակը,
կէս մը ետքէն նորոգած քեզի՝ աստուած-
որդւոյդ հետ մէկտեղ կենցաղավարելուդ,
ու կէս մըն ալ առաջուաններուն վրայ ա-
ւելցած քեզի՝ միամօրդ խաչին վրայ մեռ-
նելու ատեն. որոնց ամէն մէկուն մէջ դատ
դատ քուկին մէյմէկ անգիւտ դիւցազնա-
կան առաքինութիւններդ երեցընելով, օ-
րինակ կընես զինքդ մեզի. որով ինչպէս
թէ Քրիստոսին իր աշկերտներուն ըսած
խօսքը դուն ալ այսօր քու որդիքներուդ
կը դուրցես. « Օրինակ մի ետու ձեզ . զի որ-
պէս ես ձեզ արարի, եւ դուք առնիջիք » . իբր

Թէ ըսել մը, ընտոր որ ես բոլոր կենացս
 մէջ որ Յիսուս որդւոյս պէս շարունակ
 չարչարանք ու խաչակրութիւն եղան, ցա-
 ւերուս փորձէն անցնելով, ամէն մէկ խո-
 ցեր առնելուս, մէյմէկ զեղեցիկ առաքի-
 նութիւններուն օրինակը ցցուցի ձեզի,
 միշտ կատարեալ եղանակաւ ու ետքի աս-
 տիճան զերազանցելով անոնց մէջ, ա-
 տանկ ալ նայեցէք որ դուք ալ ըստ այնմ
 վարքերնուդ վրայ ՚ի գործ զնէք զանոնք,
 աշխարհիս վրայ պատահած վիշտերնուդ ու
 ցաւակցութիւններնուդ մէջը, միշտ ջանա-
 լով նմանելու ձեր մօրը առաքիւնութիւն-
 ներուն՝ որուն վրայ կեցած է ոչ միայն ձեր
 փառքը երջանկութիւնը, հապա միանգա-
 մայն անոր բուն հարազատ որդի ըլլալ-
 նիդ: Աւտի աս մտքով ահա ես ալ հոս
 տեղ քուկին ան եօթը խոցերդ մէյմէկ
 պզտիկ մտածութիւններով մը ձեռքս ա-
 ռած զննելու՝ չէ թէ միայն կապչիմ ա-
 նոնց մէջ առած պահուած ան սքանչելի
 առաքիւնութիւններուն, հապա միանգա-
 մայն բոլոր սրտանց կուզեմ կը փախա-
 քիմ նոյն նշանները արդեամբ վրաս ու-
 նենալ, սրտիս վրայ դրոշմել, խոցեալ
 մօրդ ճշմարտապէս խոցեալ որդի ըլլալով:

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ԱՌՋԻ ԽՈՑԸ

Առջի խոցից մէջը կը տեսնամ քեզի, ով տիրառնայր, ան խոնարհ գիրքով ու աղքատ ձեովդ մանկացեալ Յիսուսը գիրկդ տաճարը երենալուդ, հանդիսաւոր կերպով մը ներկայացընելով դանիկայ, մատուցանելու երկնաւոր հօրդ աշխարհիս փրկկութեանը համար, ու նոյն ատեն Սիմէոն ծերունիին մարդարէական հոգով դուշակելովը որդւոյդ դատնակսկիծ մահը ու ան երկասյրի սուրին ինչուան քուկին սիրադ անցնիլ քանիլը, ուրկէց յանկարծ նետէ դարկուածի պէս խորունկ խոց մը սրափդ ընդունելով բոլոր կեանքիդ օրերը զգալի կերպով մը ան ցաւը շարունակ լուս մունճ կը տանիս կը կրես, միշտ համբերող, միշտ ժուժկալ, միշտ Աստուծոյ կամայը հետ միարան, որով օրինակ կը նես քեզի մէկ դարմանալի յարատուութեան առաքինութեան մը, արխութեամբ համբերելով բոլոր կեանքիդ մէջ նոյն խոցուածիդ սիրտքանուկ ցաւերուն, ու կը սորվեցընես ինձի քեզի պէս կատարեալ եզանակաւ մը Քրիստոսին շարչարանաց ու մահուանը մասնակից ըլլալ, յարատև ապաշխարութեան կրթութենովը մեզքերուս փրայ ու ամէն վշտակրութիւննև

րուս մէջ Աստուծոյ ամենասուրբ կամա-
ցը տրամադրող առաքինութեանց հանա-
պագորդութեան հոգիով մը :

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՈՅԸ

Երկրորդ խոցից մէջ կը տեսնամ քեզի ,
ու՛ր տիրամայր, Աստուծոյ կողմէն հրեշտա-
կին հրամանովը մանուկ աստուածորդից
զիրկից Ազիլպատս փախչելուց , դիշերուան
մթուն ձմեռ ատեն մէկ երկան աշխատա-
լի թափառական ճամբորդութեան մը ըն-
կած , յանձդ առնելով ամէն կերպ նեղու-
թիւնը , միշտը , տառապանքն ու վտանգ-
ները , միայն որ Յիսուսին կեանքը Հե-
րովդէսին ձեռքէն խալըսելով ապահովես-
որով օրինակ կընես քեզի աստուածային
կամացը մէկ պատրաստական հնազան-
դութեան առաքինութեան մը , սրտի յօ-
ժարութեամբ փութով առանց դանդաղե-
լու ու հաւատքից յոյսից սիրոյց մէջ պակ-
սուելու տառապելի ու դժուար ճամբոր-
դութիւն մը ընելով , ու կը սորվեցընես ին-
ժի քեզի պէս Աստուծմէ եկած խաչերուն
ու միճակիս պարտաւորութիւններուն մէջ
պատահած դժուարութեանցը համբերա-
տար ու յօժարակամ աստուածային կար-
գադրութեանը զլուխ ծուխ առանց տրը-
տունջ մը ընելու , ամէն ներսի դրսի պատ-

րաստութենով ու աստուածավախ քրիստոնէի պատուիրանապահութեան հողիով մը :

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ԵՐՐՈՐԴ ԽՈՅԸ

Երրորդ խոցիդ մէջ կը տեսնամ դքեղ, ով տիրամայր, դաստուածորդիդ Յիսուսը տասուերկու տարեկան ձեռքէն բռնած Երուսաղէմ բերելուդ՝ սուրբ տօնախումբութեանց տարեդարձին, իրեք օրուան միջոցին չափ աչքիդ լոյսը, հոգւոյդ գանձը կորսնցընելով, քաշած սիրամաշուքդ, թափած արցունքներդ, հոս հոն ճամբաները փնտրուելով ու անցնող դարձողին հարցընելով լուր մը առնելու զակէդ, ինչուան որ գանաս զանիկայ. որուն հետ այնպէս մը մէկ սիրա մէկ հոգի կապուած ես, որ չես կրնար առանց անոր վայրկեան մը կենալ. որով օրինակ կրնես պքեղ մէկ կատարեալ աստուածսիրութեան առաքինութեան մը, զՍաստուածունենալու համար բան մը աչքիդ չերևնալով, ամէնը անոր դիմացը տալով ու ինքը դինքդ ես զոհ ընելով. ու կըստրվեցընես ինձի քեզի պէս աստուածային սիրոյն սուրբ կրակով մը ամէն իժիր վառիլ բորբոքիլ սրախ մէջ. զանիկայ մեղքով կորսընցընելուս մենձ կսկիժ ցաւ խմանալ ու

ասպաշխարութեամբ նորէն ձեռք բերելու համար ամէն նեղութիւնները դժուարութիւնները յօժար կամօք յանձն առնել, աստուածասպաշտանձիվառուն աստուած սիրութեան հոգիով մը :

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ԶՈՐՐՈՐԳ ԽՈՅԸ

Չորրորդ խոցիդ մէջ կը տեսնամ դքեղ, ով տիրամայր, Գողգոթային ճամբան Յիսուս որդիդ դիմաւորելով, անոր հետ դըրկուած փաթթուած ետքի անգամուն հրաժարական բարևով անկէց դատուելուն, ան անտանելի սրտցաւդ ներքին մտմտքդ, որ կը խոցոտիս, տեսնալով սիրուն դաւնուկդ թշնամիներուն ձեռքը մատնուած, որ խաչը կռնակը՝ մեռցրնելու կը տանին, մարդկութենէ ելած կերպարանքով մը՝ վէրքով ծակով լեցուն, թուքի արունի մէջ, չտեսնալու խեղճութեան մը սիրտ դիմացրնելով, որով օրինակ կու տաս դքեղ մէկ կատարեալ համբերութեան առաքինութեան մը, չէ թէ միայն ասանկ մէկ չղիմանալու կսկիծին մահաբեր ցաւին լուսմունճ համբերաբար տանելով, հապա անոնց ըրածին առանց վրէժխնդիր ըլլալու հեղութեամբ ներելով, Աստուծոյ յանձնելով, ու կը սորվեցընես ինծի քեզի պէս թշնամիներու անխրատութեանը ներել

անյիշաչար ըլլալ, հալածանքին նախա-
տինքին լռութեամբ տանիլ մէկ աւետա-
բանական ներողութեան ու քրիստոնէա-
վայել համբերութեան հոգիով մը :

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԽՈՅԸ

Հինգերորդ խոցիդ մէջ կը տեսնամ ըզ-
քեզ, ով տիրամայր, Գողղոթա լեռան վրայ
Յիսուս որդւոյդ խաչին ներքեր կենալուդ,
որուն վրայ սրտիդ հատորը դամուած կե-
նաց ու մահուան մէջ հոգեվարութեամբ
կը տառապի, առանց մէկ կերպով կարող
ըլլալովդ անոր օգնելու, ասանկ մէկ ան-
տանելի ցաւին՝ որուն աչքդ արցունքը չբա-
ւեր չղիմանար, սիրտդ կը դիմացընես կը
բաւեցընես տառուածային կամայք միա-
բանելու արիութեամբ, ոտքիդ վրայ ան-
չարժ կեցած ըլլալով խաչին տակը. որով
օրինակ կընես քեզի մէկ զիւցաղնական
արիութեան առաքինութեան մը, Աստու-
ծոյ փառացն ու պատուոյն զոհ ընելով
աչքիդ ամենէն հաճելի սրտիդ ամենէն սի-
րելի բանը առանց պակասութեան տկա-
րութիւն մը բերելու առաքինութեանդ, ու
կը սորվեցընես ինձի քեզի պէս կտրիճ կե-
նալ դժուարութիւններուն ու հակառակ
պատահմունքներուն ու միշտ ամուր հաս-
տատ մնալ յոյսիս ու սիրոյս մէջ ճշմարիտ
հաւատացեալի արիութեան հոգիով մը :

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԽՈՅԸ

Վեցերորդ խոցիդ մէջ կը տեսնամ զքեզ, ով տիրամայր, Յիսուս միածնիդ մեռած մարմինը մայրենի բազկիդ վրայ առած զբրկիդ մէջ ընդունելուդ, որ անանկ աննման սիրուն զաւակ մը ան ողորմելի վիճակին մէջ աչքիդ առջեր տեսնարով, ոսկրները համրելու ու ներսի երակները դնելու չափ. երբ մէկ դիաց ընկած փռուած վըրան կուլաս, միւս կողմանէ Աստուծոյ կամայք համաձայնութեան մէջ առաքինութեանդ արատ մը չբերելով՝ այսպիսի մահաբեր ցաւերուն առանց մեռնելու կը ժաժաս. որով օրինակ կըլլաս կատարեալ եղանակաւ համակերպութեան առաքինութեան մը, ամէն չափէ դուրս կսկիծներուդ ցափն չափաւոր զգացմունք մը ցուցընելով, միշտ բնականը գերբնականին հետ միացուցած վրադ, դաստուածորդիդ ցաւելուն ու զԱստուած սիրելուն մէջ. ու կը սորվեցընես ինձի քեզի պէս որ և իցէ մե՛նձ ու ցաւալի կորուստներուն ու սիրելիներուս մահին բնական ցաւ զգալուն միջոցին՝ վերին կարգադրութեանը նկատմանքով անտարբեր վարմունք մը բանեցընել կատարեալ քրիստոնէի համակերպութեան հոգիով մը:

ՏԻՒԱՄՕՐԸ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԽՈՅԸ

Եօթներորդ խոցիդ մէջ կը տեսնամ ըզքեզ, ով տիրամայր, Յիսուս միածնիդ մեռած մարմինը գրկէդ վերցուած ու ճերմակ կտաւով պլլուած, նոր գերեզմանին մէջ դրուելով, անոր քաղցր երեսէն զուրկ բոլորովին անմխիթար առանց Յիսուսիդ մինաւորիկ տուն դառնալդ, նոյն գիշերուան մութէն աւելի տխուր մտմտութենքով ներսէն դրսէն պաշարուած, որ մընացած կեանքիդ մէջ մութ կընեն աչքիդ ամէն բանը, ու ամէն անգամ Երուսաղէմը, Պողոթան, խաչը, գերեզմանը տեսնալուդ, միշտ կը նորոգեն կը կրկնեն առջի խոցերուդ ցաւը. որով օրինակ կընես գրեզ մէկ շատ առաքինութեանց՝ բոլոր կենացդ մէջ ներքին մահացուցմունքի յարատեութենով մը, միշտ համբերող, միշտ հեզ, միշտ արի, ու միշտ հնազանդ Աստուծոյ կամացը. ու կը սորվեցընես ինձի քեզի պէս կեանքիս ամէն ժամանակը ամէն կերպ միշտերուս նեղութիւններուս մէջ համբերութեան, հեղութեան, արիութեան, Աստուծոյ կամացը համաձայնութեան ու յարատեութեան առաքինութեանց կրթութիւնները ընել, մէկ ճշմարիտ սաստուածատէր հոգիի ու կա-

տարեալ քրիստոնէի մահացուցմունքի հոգիով մը :

Ով ցաւազին տիրամայր , ահա իրաւքընէ ասանկ ղիւցաղնական առաքինութեանց անդիւտ աննման օրինակներ են որ կուրծքիդ ան սուրբ խոցուածներուն վրայ կը ցուցընես մեզի նմանելու անոնց , որոնց ամէն մէկը զրեթէ լեզու բերան մը եղած ան մայրենի սրտիդ ամէն իժիր կըսեն ու կը կրկնեն մեզի նոյն խօսքը . « Օրինակ մի ետու ձեզ . զի որպէս ես ձեզ արարի , ե դուք առնիջիք » : Սչքերնիդ դարձուցէք առջննիդ ունեցած օրինակին , մտմտացէք ան ցաւերս , ձեռքերնիդ առած դննեցէք խոցերս , զմայլեցէք սրտիս առաքինութիւններուն , գործքով ցցուցէք զանոնք վարքերնուդ վրայ , նոյն սրտին յարմարցուցէք ձեր սիրտն ալ , ինծի պէս խոցուեցէք ձեր կուրծքին վրայ աս առաքինութիւններուն նշանովը , ու ամէն իժիր համբերող , խոնարհ , հեղ , արի սիրտ մը տրամադրելով ինծի նման մօր մը արժանի որդի եղիք . խոցեալ մօրը խոցեալ որդի :

ՀԱՌԱՉԱՆՔ

Ով տիրամայր կոյս , որ այսպիսի վիրաւորուած սրտովդ ու ասանկ սքանչելի եօթը առաքինութեամբ պսակուած զլխով , եօթնարփեան շնորհաց հոգւոյն սրբոյ ընդունարան ես , ինչպէս որ Յսային առաջւրնէ կանչեց քեզի , ահա որչափ որ քուկին ցաւազին խոցերուդ մտածութիւնը որ ինչուան հիմա քու զիմացդ նստայ խորհելու , սաստիկ արտայնութեամբ մը կը խոցէ սիրտս , ու կարգէ դուրս դարմացմամբ կը յափշտակէ միտքս քուկին զխցազնական առաքինութեանցդ վրայ : Ի վերայ այսր ամենայնի ասանկ մէկ գրսի երեոյթ մը բաւական չըլլալով կատարեալ զղջումի ներքին ցաւով մը խոցելու զիս մեղքերուս վրայով , ու ախտաւոր յօծարութիւններս զսպելու քուկին հիանալի առաքինութիւններուդ օրինակին նմանակցութեամբը , ուստի ահա սա օրուան օրս ասանկ մէկ քեզի հաճոյական ու ինծի արդիւնաւոր խոցով մը վիրաւորուելու համար , կաղաչեմ ով ցաւազին մայր , դուն քու մայրենի ձեռքովդ հար վիրաւորէ մեղաւոր որդւոյդ սա քարացեալ սիրտը քուկին ան եօթը ցաւերուդ խոցովը որպէս զի անդամ մը ճշմարիտ ապաշխաւ

րութեան արցունքը բղխեցընէ, ու միան-
գամայն քեզի պէս առաքինի աննման մօր
մը արժանաւոր որդի ըլլալու համար պէտք
եղած շնորհքները խնդրէ ընդունէ աս-
տուածորդիէդ. որ ընտոր որ հիմա քեզի
ճշմարտապէս մայր ցաւոց կը կանչեմ,
նոյնպէս ալ ըստ արժանւոյն որդի մխի-
թարութեան ըլլամ, ինչպէս որ օր մըն ալ
երկինքը թաղուհի փառաց ու երանու-
թեանց տեսնալով զտնալով դքբեզ՝ որդե-
ղիր ազատութեան ու երանութեան ըլլամ
քեզի միշտ ու յաւիտեան :

ԵՏՔԻ ԱՆԳԱՄՈՒՆ ԶՂՋԱԿԱՆ
ԸՍՈՒԱԾՔ ՄԸՆ ԱՂ Ի ԴԷՄՍ ԵՕԹՆ
ՅԱՒՈՅ ՏԻՐԱՄՕՐՆ

Ով ցաւազին մայր ծովացեալ վշտաց,
թէ որ ինչուան հոս տեղ ընդհանուր մարդ-
կութեանը հասարակաց մեղացը պատ-
ճառաւ Յիսուս որդւոյդ դառնակսկիծ չար-
չարանաց ու խաչի մահուամբը կրած սայ-
րասուր ցաւերուդ տրամալի յիշատակովը
ախտակից ցաւակից տեսնուեցայ նէ, ա-
հա այսօրս ալ հիմա աս ետքի անգամուս
մասնատրապէս իմին առանձին մեղքե-
րուս նկատմամբը կրած վշտամբերու-
թիւններուդ ցաւալի յիշատակովը կու

դամ փոխարինելու իմ կողմանէս քեզի
տուած վիշտերուս՝ ներքին հեծութեամբ
ու սրտիս հառաչմամբ լալով իմին մեղ-
քերս, որով կրկին նորոգելով Յիսուս Քրիս-
տոսին վերքերը՝ նոր նոր ցաւեր մըն ալ
պատճառեցի սրտիդ . վասն զի

Թէ որ առջի խոցիդ մէջ կը յիշեմ Սի-
մէոն ծերունիին մարդարէական գուշակու-
թեամբը սրտիդ դպցուցած սուրբ՝ նշան
հակառակութեան և զլորումն բաղմաց
դնելով մէջ տեղը մանկացեալ Յիսուսդ ,
նպատակ Հրէից պղզին կատաղի վրէժ-
խնդրութեան ու անգութ ատելութեանը ,
թափելով հոն տեղ մէկէն աչքիդ առջին
անոր պատրաստուած չարչարանքը, ծանր
խաչը , անիրաւ մահը՝ որոնց տրտմալի
յիշմունքովը երսունիրեք տարի անընդ-
հատ տրորեցար տաղնապեցար , մէկէն
միտքս կու դան իմին մենձ մենձ մահու-
չափ մեղքերս , չար սովորութիւններս ,
կրկին վերանկումներս . որով Հրեանե-
րուն հետ խօսքը մէկ ըրած՝ այնպիսի չար-
չարանաց գործիքներ, երկրթէ խարազան-
ներ , փշէ պսակներ , սուր դամեր , լեզի
սպունդներ ու մահու խաչափայտ պատ-
րաստեցի անմեղ դառնուկիդ Յիսուսին ,
որոնցմէ առաջ ու ետքը քեզի ալ ընկաւ
քաշելու մասը : Աւատի, ով ցաւազին կոյս,
աս ցաւերդ բարեխառնելու ու նոյն անի

րաւութիւններու հատուցանելու համար
քեզի, ընդունէ ինձի համար կատարեալ
զղջման արցունք մը, անկեղծ ցաւով հաս-
տատաւառաջադրութեամբ ու արդիւնաւոր
ապաշխարութեամբ մնացած կենացս մէ-
ջը լալու զանոնք. որպէս զի զլորելու տեղ
յաւիտենական դատապարտութեամբ,
կանդնելու սլատճառ ընեմ ինձի Յիսուսը
հողոյս փրկութեամբը:

Թէ որ երկրորդ խոցիդ մէջ կը յիշեմ
անօրէն ու ամբարտաւան Հերովդէսին
անիրաւ անդութ սուրին կոտորածէն խա-
լըսելու անմեղ սիրական որդւոյդ կեանքը՝
Եղիազոս փախցընելդ, ձմեռնային եր-
կայն դժուարին ու թափառական ճամբոր-
դութեան մը հարկադրելով, մէկ շատ վիշ-
տերու աքսորի հալածանքի նպատակ զը-
րած զքեզ, մէկէն միտքս կիյնան իմին հը-
սարտութեան ու նախանձու կիրքերով
բռնկած անթիւ անիրաւութիւններս, զըր-
կանքներս. որով Յիսուսին մարմնակից
անդամակից եղբարներս անիրաւ տեղ հա-
լածեցի չարչրկեցի, չխնայելով ամենևին
խէլ մը անմեղ արիւններուն, ուրկէց քե-
զի ալ կրելիք ցաւեր եղան: Ուստի, ով որ-
դեզորով մայր, այսքան զրկանքներուս փո-
խարէն մը ընելու քեզի, հանէ ինձմէ աս-
քարեղէն սիրտը ու տուր ինձի մարմնե-
ղէն սիրտ մը քու սրտիդ նման, զթով գո-

բովով լիք՝ փափուկ ու զգալի խեղճութիւններուն, որ միշտ բարի մտածելով ու բարի ընելով ընկերիս՝ հալածեալ ու հեռացեալ Յիսուսը նորէն ինձի դարձընեմ:

Թէ որ երրորդ խոցիդ մէջ կը յիշեմ միամօրդ մէկ հատիկը տաճարը կորսընցընելուդ ըրած լալանքդ, թափած արցունքդ, իրեք օր իրեք գիշեր աչքիդ քուն չտալով ու մարմնոյդ հանդիստ ինչուան որ դանաս դանի, մէկէն միտքս կու դան իմին անհոգութիւններս պաղութիւններս, մանաւանդ թէ հոգևորին դաղջութիւնս. որ Յիսուսը ամենասուրբ հաղորդութենով դեռ նոր սիրտս ընդունած, ըստ արժանւոյն սիրելու յարգելու տեղ՝ բոլորովին մոռնալով, երեսի վրայ թող տալով, աչխարքին տուի ինքը զինքս, ունայնութիւններուն մէջ ընկղմած թաղուեցայ, կորսընցընելով շնորհքն ու շնորհքին հետ անմեղութիւնը, ինչպէս որ անմեղութեան ետեէն Յիսուսն ալ, որով այսպիսի անհամութիւններ տուի քեզի: Ուստի, ով վշտահամբեր մայր, աս տրտմութիւններդ մէկ քիչ մոռցընել տալու համար քեզի, արժարձէ սրտիս մէջ ճշմարիտ աստուած սիրութեան ու եռացքի հոգին. որով ըստեղծուածները ձգելով՝ ստեղծողիս դառնամ, յամենայն սրտէ և յամենայն դօրութենէ սիրելով ու պաշտելով զնա ու ա-

սանկով ինձմէ հեռացեալ բաժանեալ Յիսուսը նորէն դտնալով՝ առնեմ դնեմ սըրտիս տաճարին մէջ ու անոր հետ ինչուան ետքը ապրիմ մնամ :

Թէ որ չորրորդ խոցիդ մէջ կը յիշեմ միաձնիդ բիւր անթիւ չարչարանքն ու անարդանքը , ապտակը , ճաղանքը , փշէ պտակը , պահ մը բանտին մէջ զինուորներուն կատակ , պահ մը Պիղատոսին պալատը ժողովրդին ծաղր ծանակ , կապուած սլրկուած ատեանէ ատեան քաշքշուելով մահու արժանի դատուիլը , մէկէն աչքիս առջին կը շարունան ան չար կամքերս , չար գործքերս . որոնցմով Յիսուսին թշնամիներուն՝ մարմնոյ , աշխրբի ու սատանային հետ խօսքը մէկ ըրած , արդարութիւնը ոտքի տակ առնելով , անիրաւութիւնը սիրելով , Յիսուս որդիդ չարչարողներէն մէկն ալ ես եղայ , որ բաժակէն քեզի ալ խմելու բաժին հանեցի : Ուստի , ով մայր չարչարակից որդւոյ , որ պէս զի լեզի գաւաթիդ քիչ մը անուշութիւն խառնուի , խնդրէ ինձի համար ան արդիւնաւոր ապաշխարութեան քաւիչ սրբիչ արցունքը , որով մնացած կեանքիս մէջ տալով զիս զենման մահացուցման հողի մը , Յիսուսի չարչարանաց պակասութիւնը լեցընեմ վրաս , որով արդիւնքէն ալ արժանի ըլլամ վայելելու առատապէս :

Թէ որ հինգերորդ խոցիդ մէջ կը յիշեմ անարգանաց չարչարանաց տեսիլքը, որով կուսածին Յիսուսիդ մարմինը արունլուայ, խաչ ուսը, փշէ պսակ զլուխը, մէկ շատ դինուորներու ու դահիճներու խասանազոչումին մէջ Քողզոթայ կելլայ իր ետքի տառապանաց ու մահու խայտառակութեան տեղը, որն որ դիմաւորելուդ՝ սրտովդ կը խորովիս կը տոչորիս վերջին հրաժարական ողջոյնդ հարկադրած տալու, մէկէն միտքս կու գան իմին բռնած արտառոց ճամբաներս, անդգայութիւնս, յամառութիւնս, խստասրտութիւնս. որով չար բերմունքներս առաջ տանելու, մարմինիս ուղածը դոհ ընելու համար՝ Յիսուսիդ չխնայեցի ամենևին ու դանի հալածելէն ետ չկեցայ, ինչուան որ իմ ձեռքովս պատրաստած խաչին վրայ մեռած չտեսնեմ դանի, որով քեզի ալ ասանկ մահաբեր ցաւեր պատճառեցի: Աւտի, ով մայր անդունդ ցաւոց, աս խորունկ մթուն մէջ պղտի լոյս մը ցցընելու քեզի, խնդրէ ինձի համար կատարեալ զըղջումի շնորհք մը, չէ թէ մինակ անոնց վըրայ լալ արժանապէս, հապա նոյն փափուկ սիրոյն զգացմունքովը Միմն կիրենացիին պէս մտնալով խաչին ծանրութեան տակը անբաժան ընկերութիւն ընել, յօժարակամ խաչակից ըլլալով խաչարարձ Յիսուսին:

Թէ որ վեցերորդ խոցիդ մէջ կը յիշեմ՝
 աչքիդ դիմացը տնկած խաչը՝ որուն վրայ
 միածինդ տախտակի պէս կը դամուխ ու
 իրեք ժամ հողեվարք ընկած կը տազնապի
 մահուան ու կենաց մէջ, երբ մարմինը ամէն
 կողմէն խոց վիրաւոր արիւն ջուր կը կա-
 թեցընէ, սիրոյ մայրդ խաչին ներքեւ կայ-
 նած՝ այնպիսի աչք չդիմանալու խեղճու-
 թեան սիրտ կը բաւեցընէ, կենդանի մա-
 հուան ցաւերէն պաշարուած, մէկէն մըտ-
 քիս մէջ կը բանի ան ծանր ծանր մահա-
 ցու մեղքերս, որ այսչափ շնորհքներուն
 լոյսին կոյր յամառ, այսքան սքանչելիք-
 ներէն անհամոզելի, աստուածասպանող-
 ներուն հետ խօսքը մէկ ընելով՝ իմին ձեռ-
 քովս աս խաչը շինեցի ու անմեղին արիւ-
 նը մտայ, որ այնքան ցաւի արժեց քեզի:
 Ուստի, ով անարիւն մարտիրոս, այսպիսի
 խոցերուդ դաւը մէկ քիչ մեղմացընելու
 համար, տուր աչքերուս անանկ առատ
 արցունք մը, որով լուացեալ օձեմ շփեմ
 Յիսուս որդւոյդ վէրքերը՝ որոնք ես ինքն
 ձեռօքս բացեր էի, որպէս զի արդարա-
 նամ անոր չարչարանացը արդեամբը ու
 սուրբ վէրքերուն միջնորդութեամբը:

Թէ որ եօթներորդ խոցիդ մէջ կը յի-
 շեմ աստուածորդւոյդ սրբազնեալ հողին
 աւանդելովը երկնաւոր հօրը ձեռքը, մար-
 մինը խաչէն վար առնուած, ճղակտոր

դեղնած մայրենի բաղկիդ վրայ հիմա ու
 քիչ մը ետքը անկէց մութ գերեզմանի մէջ
 դրուած գոցուած, որով այնպիսի աչքիդ
 լոյսէն զրկուելովդ՝ բոլորովին արամու
 թեան ու սուգի մէջ ընկղմեր մնացեր ես,
 մէկէն միտքս կը բերեմ՝ տուած դայթակ
 դութիւններս, չար օրինակներս, մէկ շատ
 հողիներուն հողերը մահով մեռնելու պատ
 ճառ ըլլալով, որոնց վրայ որդւոյդ մա
 հուանը հետ նոր սուգ մըն ալ պէտք եղաւ
 քեզի բռնել: Ուստի, ով մայր ցաւազին,
 աս սուգէդ հանելու համար դքեզ այսօր,
 խնդրէ ու ընդունէ Յիսուս որդիէդ ինծի
 համար կատարեալ զղջում մը առաջա
 դրութեամբ մէկտեղ. որով չէ թէ մինակ
 անցեալ կենացս անսուսկութեանցը վրայ
 զգուելով դարչիմ, հասցա մէկ ճշմարիտ
 ապաշխարողի վարքով ամենուն բարի օ
 րինակ ըլլալով՝ պատճառ ըլլամ Յիսու
 սին չարչարանաց ու մահուանը՝ փրկանքը
 ինծի հետ ուրիշներուն վրան ալ անցընել.
 ու քեզի, ով մայր կենաց և փրկութեան,
 մէկ շատ բարեբանիչ օրհնաբանիչ աւել
 ցընել, աւելցընելով միածնիդ արխնովը
 փրկուածներուն թիւը, որ դքեզ օր մըն ալ
 արքայութեան մէջը մէջերնին առնելով՝
 միաբերան ցնծութեամբ ուրախութեամբ
 օրհնեն զովն քեզի հետ զՍաստուած յա
 յիտեանս յաւիտենից:

Յ Ա. Ի Ե Լ Ո Ի Ա. Ծ

ՅԱԻԵԼՈՒՍԾ

ՏԻՐԱՓՕՐԸ ՀԻՆԳ ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ՏՕՆԷՅ
ԽՈՐՀՈՒՐԳՆԵՐՈՒՆ ԱՐԱՅ

ԽՈՐՀՐԳԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Որչափ որ տիրամայր կոչսը իր ամենասուրբ սրտին եօթը խոցերուն տեսարանին մէջ իր սլայծառ անդիւտ առաքինութիւններովը զարմանալի երևնայ աչխըրքիս վրայ, անկէ քիչ սլակաս սրանչելի չէ իրեն մէյմէկ նշանաւոր առաքինութիւններովը իր հինգ տօնիցը հանդիսին խորհուրդներուն, որոնց ամէն մէկուն մէջ իր դիւցազն սրտին մէյմէկ հիանալի ցանցառ առաքինութիւնները թատրոն մը կը հանէ աշխրքիս դիմացը, միշտ յաղթական, միշտ փառաւոր, միշտ սլայծառայնալէս մը որ իր խոնարհութիւնը աստուածամայրութեան հետ, կուսութիւնը

մարտիրոսութեան հետ խառնելով, պսակ
պսակի վրայ դրած, երկընթին հրեշտակա-
ցը բերկրանք զմայլումն, ու մարդիկնե-
րուն զարմացումն ու յորդոր նմանութեան
կըլլայ: Ուստի ահա հոս տեղ անոր սրտին
զանձարանին մէջ պահուած ան սքանչելի
առաքինութիւններուն խորհուրդները ի-
մին տկար հասկցողութեանս չափ մէյմէկ
քիչ բանալով, կը ցուցընեմ ջերմեռանդ
պաշտօնասէրներուս, չէ թէ մինակ գե-
ղեցիկ յափշտակութեամբ մը զմայլեցընե-
լու զանոնք, հապա ասկից աւելի՝ շարժե-
լու յորդորելու այսպիսի ազդու շարժաու-
թով մը նմանելու անոր առաքինութիւն-
ներուն, որուն վրայ կեցած է բուն ջեր-
մեռանդութեան հողին, ուրկէց ստոյգ
նշանով մը կիմացուի ճշմարտասէս սիրե-
լը զանիկայ ու իրեն հարազատ որդի ըլ-
լալը:

ԽՈՐՀՐԳԱԾՈՒԹԻՒՆ Ա .

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ
ԽՈՐՀՈՒՐԳԸ

« Ամենեկին զեղեցիկ եւ մերձաւոր իմ, եւ ա-
րատ ինչ ոչ գոյ 'ի քեզ » .

ԵՐԳ . Գ . 7 :

Ընդ ա տեսայ սուրբ Սիոնին բարձր ամ-
պերուն զպաճ խորհրդաւոր լեռներուն վը-
րայ ան հիանալի զարմանալի բերդին շէն-
քը՝ ընդհանուր ապականութեան հեղե-
ղէն անհաս անկոխ մնացած, ու աստուա-
ծային հովանաւորութեան մը մասնաւոր
արտօնութենով ու առանձնաշնորհութե-
նովը անվնասելի անմերձենալի պահուած.
տեսայ երկնքին վրայ մութ ամպերուն մէջ
տեղը ծախած Յակոբին լուսաւոր փայլուն
աստղը, աշխրբիս բաղձալի խաղաղու-
թեան ու պայծառ օրերուն օգերու սպա-
րդութեանը աւետարեր. տեսայ խորհրդա-
ւոր լրացեալ լուսինը զէպ 'ի արեւելքին
վրայ տեսնուած, որ աստղերուն մէջ մի-
նաւոր զլխուն մեզքին զիշերը փարատե-

լու բաւական կըլլայ . տեսայ ան զուարթ
 պայծառ արշալոյսը , արդարութեան արե-
 դական լուսաբեր ու սպասեալ Մեսիային
 լրաբեր , որ մարդկանց սիրտը միտքը առ
 հասարակ ցնծութեամբ ուրախութեամբ
 կը լեցընէ կը թաթխէ . վերջապէս տեսայ
 ան ամբիժ շուշանը մաքրութեամբ սրբու-
 թեամբ զարդարեալ , որ հովիտներու վրայ
 ուրիշ ծաղիկներուն մէջէն նազելի տես-
 քով ու բարձր հասակովը զուխը վեր վեր-
 ցուցած , ամենուն աչքը զմայլելով , իրեն
 կառնէ կը ձգէ : Ասան զի ահա տեսայ
 ճանչցայ զտայ Մարիամ կոյսը , իր յղա-
 նալուն վայրկենէն մաքուր սուրբ ու անա-
 բաւ , Ազամին որդիքներուն ընդհանուր
 անէծքէն , սկզբնական մեղքին ապակա-
 նութենէն ազատ անշաղխա պահուած ու
 աստուածային անհուն իմաստութեանը
 յաւիտենական զաղտնեացը մէջ Աստու-
 ծոյ միածնին աշխրբիս փրկչին մայրու-
 թեանը մենձ փառաւոր բարձր պաշտօնին
 ընտրուած , ինչպէս որ ալ ան ցեղ արժա-
 նաւորութեան վայել աստիճանի մը համա-
 ձայն անարատութեամբ անմեղութեամբ
 զարդարուած , ղեռ իր յղանալուն առջի
 վայրկենէն : Աստի ահա աս նկատմուն-
 քով անոր զեղեցիկ զովասանականը ա-
 սանկ բարձրէն մը կերդէ հիմա երգ եր-
 զոցը . « Ամենեին զեղեցիկ ես մերձաւոր

խմ, և արատ ինչ ոչ գոյ 'ի քեզ » . իբր թէ
 ըսել կուզէ . դուն , ով Մարիամ , բոլոր
 ստեղծուածներուն մէջէն ընտրուած գա-
 տուած , մէկ հատ մըն ես ու քեզի նման
 չունիս , ամենէն գեղեցիկը գերազանցը
 ու շնորհալին , ամէն կերպ շուքի շէնքի ,
 շնորհքի վայելչութեան մէջ . « Ամենին
 գեղեցիկ ես » , որուն նմանը համեմատը
 հաւասարը չկրնար մտածուիլ ըլլալ ստեղ-
 ծուիլ . վասն զի ինչպէս որ բուն գեղեց-
 կութիւններուն բարութիւններուն լոյսե-
 րուն ու փառաւորութիւններուն սկիզբէն
 հիմէն աղբիւրէն Աստուծմէ կըսեմ առած
 բերած կանչած ես քեզի քու ան գեղեց-
 կութիւնդ , անանկ ալ բոլոր ստեղծուած-
 ներուն գեղեցկութենէ անհամեմատ վեր
 ըլլալով ստեղծողիդ ինչպէս թէ նմանած
 ես , անոր մօտիկցած , քովը ելած , մօտ
 կայնած ես . անանկ որ թէ որ անոր հա-
 լասարած նոյնը չես նէ , գոնէ անոր հետ
 բաղդատութեան մտած , գրեթէ նմանածն
 ես . « Մերձաւոր իմ » . ստեղծողին բար-
 ձրութեանը , աստուածութեան գերազան-
 ցութեանը գեղեցկութեանը նման ստեղ-
 ծուած ձեռագործ մըն ես . ճարտար պատ-
 կերհանի մը վարպետ հիանալի գրիչին
 կենդանի գուներուն դարկուածովը բարակ
 քաշուած մը , ամենակատար գործքն ես ,
 քեզ ստեղծող Աստուծոյդ նման , որ միշտ

անոր ամենակարողութիւնը ; անհուն խմաստութիւնը կը քարոզես կը յայտնես վրադ . որ դիտցաւ կըրցաւ քեզի անանկ անհամեմատ աննման զարգարել իբրև իր ամենակարող ձեռքին ամենակատար վերջին գործք մը , իր խմաստութեանը կարողութեանը զիւտ մը , ճիզն , լրում մը . այնպէս որ քեզ տեսնող զննողը անտեսանելի անզննելի աստուածութիւնը կը յիշէ միտքը կը բերէ կը նկարէ , ու դրեթէ զանիկայ տեսածի եղանակաւ մը , կապչի կը հիանայ կըսքանչանայ , կըզմայլի վրադ , ու մեծաճայն կը դովէ երկնաշափ կը բարձրացընէ զանիկայ՝ որ զանոնք տուաւ քեզի իրմէ հաղորդելովը : Բայց ինչո՞ւ ասոնց ամէնը . վասն զի « Եւ արատ ինչ ոչ գոյ՛ի քեզ » . աղտ մը , բիծ մը , կեղտ մը , պակասութիւն մը ամեննին չունիս , չկայ , չէ եղած , չէ տեսնուած ու գտուած վրադ , ոչ մեղք , և ոչ մեղքի նշան , շուք , ստուեր , տգեղութիւն մը , ոչ առաջ և ոչ ետքը . յղանալուդ վայրկենէն ինչուան կենացդ ետքի բոպէն , սկզբնական մեղքէն մնացած շաղախ մը , ներգործական մեղքով անցած դացած մնացած աղտ մը , ապականեալ բնութիւն , մարմնաւոր ցանկութիւն , ախտաւոր մոլութիւն , բնական անկատարութիւն , կամ ինչ և իցէ փոշետեսակ , չնչին , տգեղ , անհաճոյ շարժմունք

մը վարմունք մը, ոչ ներսէն ոչ դրսէն չէ
 եղեր, չէ տեսնուեր, չէ կրցեր զտնուիլ
 վրայ. հապա ամենեկին սուրբ, բոլորովին
 մաքուր, մի միայն ամբիժ անարատ, մէկ
 հատիկ կատարեալ ազաւնի: Մանաւանդ
 որ ասոնց ամենուն վրայ, միանգամայն
 եւ ամէն տեսակ հեղական, աստուածա-
 բանական առաքինութիւններով բարե-
 գործութիւններով, երկնային աստուա-
 ծային շնորհքներով պարզկներով, բնա-
 կան, գերբնական ճիրքերով արտօնու-
 թիւններով զարդարուած լիբ, լեցուն, ան-
 ցած աւելցած առատացած, վասն զի ըս-
 տեղծուելուդ յղանալուդ սկիզբէն անմեղ
 անարատ ըլլալովդ, բոլորովին Աստուծոյ
 եղած եւ, հազիւ թէ սուրբ հոգիդ մարմի-
 նիդ քովը եկած միաւորուած, հոգին սուր-
 բը, շնորհքը, սէրը մէկէն սրտիդ մէջը իր
 շարժմունքները ընելովը, Աստուծոյ գոր-
 ծելու Աստուծոյ ըլլալու սկսած եւ. ինտոր
 որ յղանալուդ ժամանակէն առանց մե-
 դաց, առանց անկատարութեան մը, Աս-
 տուծոյ հաճոյ սիրելի, նմանապէս ալ ա-
 ռաջ ու ետքը միշտ անանկ, միշտ սուրբ,
 միշտ անարատ, միշտ աստուածահաճոյ
 ու սիրելի, ուստի աստոր համար ալ միշտ
 ամէն իժիր ամէնէն ինչպէս երգ երգոցէն
 ալ ամէն իրաւամբ ու լեցուն բերան օրհ-
 նութեամբ գովութեամբ մի միայն երգուե-

լու արժանի . « Ամեննին գեղեցիկ ես մեր-
 ճաւոր իմ , և արատ ինչ ոչ գոյ ՚ի քեզ » :

Ամենասուրբ կոյսը ինչպէս որ իր յղա-
 նալուն վայրկենէն ամէն կերպ գերբնա-
 կան սլարգեններով ու օրհնութիւններով
 լիք է , անանկ ալ բնական ամէն ցեղ ձիր-
 քերով զարգարուած է . վասն զի նոյն
 վայրկենէն Աստուծոյ արժանի մայր ըլլա-
 լու ընտրուած ըլլալով՝ անոր արժանաւոր
 բնակութիւն , ահեղ աստուածութեան մը
 աթոռ ըլլալու պէտք եղած պատրաստու-
 թիւններով յարմարուած տրամադրուած
 է , մանաւանդ թէ նոյն ատենին մէջը իր
 խոնարհութեան ճանաչմունքով իր սիրոյն
 վառումովը գրեթէ արդէն առած ձգած
 փակած է զԱստուած իր ներսը սրտին
 մէջ : Վասն զի իրեն կենսական կենդա-
 նական շարժումը սկսած չսկսած , մէկէն
 կը ճանչնայ զԱստուած ու աստուածային
 ստորոգելիքները , անոր մենծութիւնը ամե-
 նակարողութիւնը վեհափառութիւնը , ու
 ճանչնալովը կիմանայ անոր ամէն բանէն
 վեր ու մի միայն ամենուն սիրոյն ու պա-
 տուոյն արժանի ըլլալը , ու ասիկայ իմա-
 նալովը կը փառաւորէ կը սիրէ զԱստուած
 ամէն բանէն վեր իր բոլոր ուժով ու ջան-
 քովը : Նոյնպէս կը ճանչնայ միանդամայն
 աստուածային իմաստութեան ու անհուն
 դիտութեան ծածուկ խորհուրդները , Ա-

դամին սկզբնական մեղքով դրախտէն ան-
կումը ու իր խեղճութենէն ազատուելուն
համար հանդերձեալ Մեսիային աշխարհը
դալուն պիտոյ ըլլալը . ու ասիկայ ճանչ-
նալովը , կը տեսնայ Աստուծոյ բանին
մարմնաւորութիւնը , մարդեղութիւնը ,
փրկագործութեան խաչին մահուան հիւ-
նալի խորհուրդը , ու որով ալ իրեն անոր
մայր ըլլալուն ՚ի յաւիտենից ընտրութիւ-
նը : Ահա այսպիսի նկատմունքներով ,
ինչպէս որ իր յղանալուն ըտպէն կը ճանչ-
նայ կը տեսնայ զԱստուած անհուն սիրոյ
արժանի էակ ու Ազամայ որդիքը խեղճու-
թեան նպատակ մը , ատանկ ալ ան ինը
ամսուան միջոցին մէջ իր մօրը սուրբ Ան-
նային ծոցը զոցուած փակուած մնալուն ,
արդէն իր սրտին սիրոյ շարժմունքի սաս-
տիկ վառումով կայրի կը տոչորի՝ սիրելու
պատուելու զԱստուած իր հաճութեան
սկիզբը ու սիրոյն նպատակը , ու խղճա-
լու ցաւելու միանգամայն մարդկային ազ-
դին ընդհանուր թշուառութեանը վրայ :
Տեսնալով աստուածային վեհափառու-
թիւնը մեղքով անարդուած քամահրած
մարդէն , կը ցաւի կը տրամի անոր եղած
քամահրանացը . տեսնալով մարդու սա-
տանային դերութենովը յաւիտենական
կորստեան վիճակին մէջ ըլլալը , կաղաչէ
կը միջնորդէ բարեխօս կըլլայ անոր հա-

մար, որպէս զի զիջանի հաճի աստուածութիւնը, երկինքը ժամ մը առաջ անձրևէ իր առատութիւնը սոված ծարաւի երկրիս, փութով խրկելով ան օրհնեալ մարդը, օծեալ արդարը, որով ամէն օրէնքները արգարութիւնները իրենց տեղը գտնալով՝ մարդկութիւնը աստուածութեան հետ հաշտուած, նորէն մարդը իր առջի փառաւորութեան վիճակը վերելայ բարձրանայ: Արպիսի՛ ազնուական զեզեցիկ զգայուն փափուկ սիրտ:

ՔԱՂԵԼԻՔ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ահա ամենասուրբ կուսին անարատ յղութեան աս հիանալի խորհուրդը խէլ մը բարի խորհուրդներ ալ իմին մտքիս մէջ կը շարժեն:

Նախ և առաջ իրեն մաքուր անարատ ըլլալը՝ որով իր յղանալուն վայրկենէն մեղքն ու մեղքի ամէն արատը դուրս կընէ կը հեռացընէ իրմէն, կիմացընէ ինծի որ ինչ աստիճան սոսկումն ու ատելութիւն մը պէտք է ինծի ունենալ մեղքէն, անոր ամէն վտանգներէն, առիթներէն ետ կենալով զգուշանալով, ու ետքի աստիճան անմեղութեամբ մաքրութեամբ պահելով հոգիս, ամէն կարելի զգուշութիւնը մտադրութիւնը բանեցընել վրաս. որ չըլլայ

Թէ կամաւոր ներդործական մեղքի տղե-
 դութենով մը աղտեղեմ դանիկայ, որով
 բոլորովին անոր նմանութենէն դուրս ել-
 լալով իր աչքին անհաճոյանամ:

Երկրորդ իր բոցավառ սրտին սէրը որով
 իր յղանալուն բոպէէն ամենայն զօրո-
 թեամբը կը սիրէ կը սպասուէ զՍաստուած,
 կիմացընէ ինծի՝ որ ինչ եղանակ պէտք է
 ինծի սիրել դանիկայ; ամէն մտածմունք-
 ներուս զիտմունքներուս, գործքերուս
 վախճան ընելով զաստուածսիրութիւնը,
 ամէն աշխարհային բաղձանքները դուրս
 ընելով ինծմէ, ու մինակ ստեղծողիս սի-
 րովը վառուելով բորբոքելով, որպէս զի
 անանկով սիրելի ըլլամ տիրամօր աչքին,
 անոր հետ սիրելովս զՍաստուած:

Երրորդ իր աղեկտուր սրտին գութը՝ որ
 իր յղանալուն ատենէն կը ցուցընէ մար-
 դուս խեղճութեանը ու կուզէ անոր բարի
 ընել, կիմացընէ ինծի՝ որ ինչպէս պէտք
 է անոր զօրաւոր բարեխօսութեանը հզօր
 պաշտպանութեանը ամէն իժիր զիմել,
 կարօտութիւններուս նեղութիւններուս
 մէջ անոր վազել իյնալ, որպէս զի իրեն
 ձեռքովը կարենամ առանց մեղաց ու Սս-
 տուծոյ շնորհաց մէջ կեանքիս օրերը ան-
 ցընել, սրբութեամբ ապրիլ ու սրբութեամբ
 մեռնիլ:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ Բ.

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ԾՆՈՒՆԴԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

« Բագու՛մ դատերք ատացան զմեծուքի՛ւն . . . բայց
 դո՛ւ առաւել լոյ՛ր և անցուցի՛ր զամեկեկո՛ւմբք » .

ԱՌԱՎ . ԼԵ . 29 :

Թէ որ երևելի մարդկանց ծնունդին օրը
 ինչպէս նշանաւոր օր մը իրենց պարծան-
 քին ու փառաւորութեանը , հարկինքով
 հանդիսիւ տօնախմբութիւն կրլլայ , որ ա-
 նոնք ալ ուրիշներուն պէս սկզբնական
 մեղքի մէջ ծնած ըլլալով , արդէն անէծ-
 քին դատապարտութեան ներքեւ են , հա-
 պա ի՛նչչափ աւելի ամենասուրբ կուսին
 ծնունդը , որ չէ թէ մինակ նախահօրը մե-
 զաց պարտքէն ազատ անարատ ծնած է ,
 հապա իրեն պանծալի սրբութեան ու կա-
 տարելութեան փառքին կողմանէ , ու մե-
 ղի ուրախութեան ու բարեգուշակ աւե-
 տեաց օր մը ըլլալուն պատճառաւ , մենձ
 հանդէսով երգով պարով տօնախմբելու
 արժանի է : Իրեն սրբութեան ու կատա-
 րելութեան փառքին ըսի , վասն զի թա-
 դաւորազուն զաւակը չէ թէ միայն մենձ
 տնէ տեղէ , պայծառ ճուղէ ու թաղա-

տորական նշանաւոր ցեղէ մըն է, հասարակնչալէս երկնաւոր ծնունդ մը ազատութեան որդւոց կարգը եղեմական դրախտի մը վիճակը ծնած ըլլալովը, բոլոր կանանցածնածներուն մէջէն ամենէն սուրբն ու սրբագոյնն է, սկիզբը հիմը սրբութեան լեռներուն վրայ ձգուած դրուած. անանկ որ իր ծնած ատենը երկընքին սրովբէնէրէն ու սուրբերէն աւելի սուրբ ու լի շնորհօք ըլլալով, սրբութեան ու փառքին վերջին ծայրը հասած է, անոնց ծայր սեպուածը ասոր հիմ եղած է: Ասոր համար իրացընէ արժանի է որ այսպիսի հրաշալի դովասանական մըն ալ երգէ անոր Առակացը. « Բազում գատերք ստացան զմեծութիւն. բայց դու առաւել եղեր և անցուցեր դամենքումբք »: Իբրև թէ ըսել մը իրեն. իրաւ ով Մարիամ, քեզմէ առաջ խէլ մը մենծ երևելի ցեղերէ արքայադուն դիւցազն գաւակներ աշխարհք եկան ծնան՝ որ իրենց նշանաւոր դորձքերով ու ցանցատ առաքինութիւններովը, մենծութեան սրբութեան անուն ձգեցին, մենծէն պզտիկէն մատով ցուցուեցան ու ամենուն աչքը իրենց առին ձգեցին, բայց ահա անոնց ամէնը գրեթէ քուկին մեծութեանդ սրբութեան ու աննման կատարելութեանդ օրինակ նմանութիւն մը միայն ըլլալով, հազիւ թէ քուկին աշխրբիս վրայ տես-

նուելուդ, դեռ նոր ծնած խանձարրապատ
կաթնիկեր փափկիկ մատղաշ մանուկ մը,
անունդ լսուելուն անոնց ամենուն ճայնը
կտրուեցաւ, որոնք իբր թէ մթով մը սլա-
տած՝ յախտենական լուսթեան մէջը մը-
նացին. ինչպէս թէ մութ գիշերուան մը
երկրնքին երեսը սլարդ շատ ու մանտըր-
տիկ խոշոր աստղերով լեցուն, որ իրենց
մթաղին լուսովը կը ջանան կը ճգնին մէ-
կըզմէ կէ աւելի փայլուն երենալ, բայց հա-
զիւ թէ ան թանձր մթուն մէջ կրնան մէյ-
մէկ քիչ իրարմէ որոշիլ. թէ որ արևը
կարմրած արշալոյսին ետեէն վազելով
մէկէն վրայ հասնի իր թագաւորական վե-
հափառութենովը, ու առանց ամալի մա-
քութի հորիզոնի մը վրայէն ծագի ինչպէս
առազաստէն ելած նոր հարս մը իր վեր-
ջին գեղի շուքի ու փալփլոցն դարդերու
մէջ, նայիս աստղերուն ամէնը մենձ
պզտիկ մնացած լոյսերնին մէկէն իրենց
ժողված, սուղի հազուատով մը աչքէ կը
փախչին ու կաներևութանան: Ահա ա-
սանկ ալ դուն, ով Մարիամ, աշխարհք ոտք
կոխելուդ երենալուդ, քուկին անգիւտ պայ-
ծառ առաքինութիւններուդ ու կատարե-
լութիւններուդ փալփլումովը, ամէն քեզ-
մէ առաջ եղած սուրբերն ու սրբուհինե-
րը մթնցուցիր. դեռ նոր ծնած մանուկ օ-
րիորդ մը՝ անոնցմէ մենձ սուրբ, աւելի

կատարեալ երեցար . անանկ որ ծնած օրիդ ունեցած սրբութիւնդ անոնց մեռած օրուան բոլոր կեանքերնուն մէջ ստացած սրբութենէն վեր եղաւ . « Բայց դու առաւել եղեր և անցուցեր զամենեքումբ » : Ինչպէս . վասն զի ծնած օրուրնէդ ՚ի վեր սկզբնական մեղքէն անարատ պահուած ըլլալով ինչպէս որ ետքն ալ ներդործական ամէն մեղքէն՝ ոչ երբէք ան ազտը , կեղտը , մութը , տղեղութիւնը վրադ երեցուցիր , ոչ բնաւ անոր ծառայ գերի եղար , որով ոչ ալ նոյն անէծքին դատակնքին պատժոյն ներքեւ ընկած մնացիր . հապա միշտ Աստուծոյ երեսին ան գեղեցիկ պատկերքը , աչքին անարատ լոյսը , բերնին մաքուր շունչը , ինչուան վերջը մաքուր փայլուն պահեցիր , միշտ սուրբ , միշտ օրհնեալ , միշտ շնորհքով լի , անոր համար ալ միշտ ամենուն մէջը մի միայն գովեալ երանեալ ու փառաւորեալ : Բայց աս գովեստը դեռ բան մը ըսել չէ , քիչ է քեզի համար , աւելի մենծը գերազանցը ունիս գովասանքներէդ . ինչուան հոս քեզի ըստած երգերը դեռ մէկ անգամանդն է զլխուդ արքայական թագին . վասն զի ծնած վայրկենէդ երկնի և երկրի ստեղծող Աստուծոյ արժանաւոր մայր ըլլալու աստիճանին ընտրուած ըլլալովդ՝ նոյն ատենէն ան ցեղ շխտած շտենտուած բար-

ճրութեան պատիւի մը հաւատարազամ
 շնորհքով մըն ալ զարգարուած լեցուած
 տեսնուեցար, որով քեզմէ առաջինները
 ետքի գալիքներուն հետ մէկտեղ անցնե-
 լով, զամէնքը ապշեցուցիր զարմացուցիր
 վրադ. շնորհք մը քեզի՝ որ ստեղծուածի
 մը չէր եղած: Ասան զի ընտոր որ սրաչտօ-
 նիդ արժանաւորութիւնը անհուն խելքէ
 մտքէ վեր էր, նոյնպէս ալ շնորհքիդ չա-
 փը անհուն բարձր եղաւ՝ որ սահմանի չա-
 փի չէր կրնար գալ. որով արդէն ծնանե-
 լուդ վայրկենէն շնորհքներու ուկիանոսով
 մը հարստացար, նոյն իսկ բարութիւննե-
 րու շնորհքներու աղբիւրը առատութիւնը
 ներսը սրտիդ մէջ ընդունելու բովանդա-
 կելու պատիւին ՚ի յաւիտենից կանչուած
 ըլլալովդ: Աւթէ որ ծննդեանդ ատեն աս
 եղանակ աս աստիճան շնորհքի մը տէր
 կըստիս նէ, հապա թէ դանոնք բոլոր
 կեանքիդ մէջ մինչև երկինք վերափոխուե-
 լուդ, որ օրուան վրայ վայրկեան վայրկե-
 նի ետեէն բազմապատկութենով մը վերա-
 դիր ընելով մտածեմ խորհրդածեմ, որուն
 հաւատարիմ պահպանութենով ու զոր-
 ծաղիր նախանձաւորութենով մը միշտ
 առջի շնորհքի վրայ կրկինը, մէկին վրայ
 տասնապատիկը կանչեցիր հրաւիրեցիր
 քեզի, որ աստիճան, ինչ բարձրութիւն
 արդեօք ելած հասած կըլլայ քուկին չը-

նորհրներուդ չափն ու որքանութիւնը .
 դորն որ իրացընէ ուրիշ կերպով չեմ
 կրնար բացատրել , իմանալ ու իմացընել ,
 բայց եթէ հրեշտակին հետ կանչելով . քե-
 ղի . « Նի շնորհօք » , շնորհքներու լիու-
 թիւն մը , դանձարան ընդունարան ծով մը
 շնորհաց : Ուստի աս ամէն կողմանէ , քու-
 կին սքանչելի ծննդեանդ փառքը բոլոր կա-
 նանցածնածներուն մէջէն մէկ հատիկ ան-
 նման գերազանց տեսնալով գտնալովս
 դքեզ , ինչպէս աստղերուն մէջը լուսին
 մը իր լրութեան փառաւորութեան մէջ ,
 խիստ վայել է որ ես ալ դարմացմամբ Ս-
 ուակացին հետ երգեմ քեզի . « Բազում
 դստերք ստացան զմեծութիւն . . բայց դու
 առաւել եղեր և անցուցեր զամենքումք » :

Տիրամօրը հրաշափառ ծնունդը չէ թէ
 միայն իրեն փառաց ու պարծանաց նիւթ
 մըն է , հապա միանգամայն մեր ուրա-
 խութեան ու խնտումին առիթ ու պատ-
 ճառ մըն է , ինչպէս բոլոր մարդկութեան
 ծայրագոյն բարւոյ ու մասնաւոր երջան-
 կութեան մը մեզի . վասն զի ահա անիկայ
 մարդկանց ազգին ճշմարտապէս նորոզիչ
 եղաւ , աշխրբիս փրկիչը մեզի պարգևելու
 միջնորդ մը գալով , ու ինչպէս արուսեակ
 մը աւետելով մեզի արդարութեան արե-
 դակը՝ որ իրեն ետեւն ու իր առաջնորդու-
 թեամբը կը փութար կարտորար աշխրբ-

քիս դալու : Աս մտքով ինչպէս որ սուրբ
 կուսին ծնունդը մեր խեղճութիւններուն
 վերջ ու մխիթարութիւններուն սկիզբն է,
 նոյնպէս ալ աշխարհիս փրկութեան օր կըր-
 նանք կանչել դանիկայ . որ առաւօտեան
 ցօղի մը պէս երկընքէն իջնալով մեզի ու
 ինչպէս ծառ մը կենաց տնկուելով երկրիս
 մէջ, կենաց ու անմահութեան պտուղը
 դաստուածորդին փրկիչ Յիսուսը տալու
 մեզի . կամ ինչպէս շնորհքներու խողովակ
 մը երկընքէն երկրիս վազընելով ա-
 մէն կերպ առատութիւնը սոված ու ծա-
 րաւի մարդկային բնութեան : Աս նկատ-
 մունքով սրչափ ծափածայն ցնծութեամբ
 պէտք է որ տօնենք ան ծնունդը , որ օ-
 րուան արշալուստիւր յախտենական դիշե-
 րի մը մութէն ազատեցանք՝ արդարու-
 թեան արեգականը խոստացած ըլլալով
 մեզի , ու յախտենական մահին դատակնի-
 քը՝ որ ճակատներնուս վրայ դրոշմած էր՝
 անոր որովայնին տալու օրհնեալ պտուղով
 ջնջեցինք մեզմէ : Բայց ահա ինչչափ որ
 մեր ուրախութիւնը շատ է , նոյնչափ ալ
 տիրամօրը ուրախութիւնը կրկին աւելի է .
 չէ թէ միայն անոր համար՝ վասն զի դեռ
 աշխարհիս վրայ ոտքը դրած չդրած , ան հին
 դժոխային վիշապին գլուխը արդէն իր ոտ-
 քին տակը ճմլած կը տեսնայ , որով մեզ-
 քին թագաւորութիւնը բարձուած , երկ-

նաւոր հայր վերէն դուարձացած , հապա միանգամայն կը տեսնայ մեզի սատանային դերութենէն ազատած իր ձեռքովը , ու առաջին անէ՛ծքին տեղը օրհնութիւն ժառանգած : Ասանկով տիրամայրը իր ծնած օրէն մայրենի դու՛թ մը փափուկ սէր մը կը զգայ սրտին մէջը մեզի համար , ու կուզէ բարի ընել մեզի , ու բարի ընելովը՝ մեր բարւոյն վրայ կուրախանայ . ու ինչպէս որ անոր սիրաը իր սիրովը նոյն վայրկենէ կը սկսի գործել մեզի համար , անանկ ալ անոր հետ ամէն ազնուական մասերը՝ միաքը կամքը նոյն սրտէն շարժումն առնելով , ամէնքը իրեն հետ նոյն վայրկենէն մեզի համար կը մտածեն , բարի կը կամենան , կաղաչեն , բարեխօս կըլլան Աստուծոյ առջևը իր միածնին պատարազին միջնորդութենովը , որ իր ձեռքը յանձնուած՝ իբր թէ նոյն ատեն կը սկսի նուիրել զանիկայ աշխարհիս փրկութեանը համար :

Ահա ասչափ ու աս աստիճան զգալի փափուկ ու առատաձեռն է սուրբ կուսին սէրը վրանիս դեռ իր ան մատղաջ հասակին , փափկիկ մարմինին , նորաբուսիկ սրտին մէջ :

ՔԱՂԵԼԻՔ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ահա ամենասուրբ կուսին ծննդեան աս
զեղեցիկ խորհուրդը խէլ մը խորհուրդներ
ալ իմին մտքիս մէջ կը նորոգեն :

Նախ և առաջ որովհետև իր սուրբ ծը-
նունդը ասանկ իրեն փառքի օր մըն է ,
անանկ ալ իմին ուրախութեանս պատճառ
մը պիտոր ըլլայ . հապա ինչպէս պէտք է
ինձի ցնծութեամբ սրաի տօնակից ըլլալ
իրեն , ու պատուել անոր սրբութիւնը ,
պարծենալով ես ինձի այնպիսի զիւցազուն
մօր մը ծառայ ու պաշտօնեայ ըլլալուս ,
որուն առաքինութիւնը կատարելութիւնը
իր ծնած օրէն ամէն սուրբերէն վեր է :

Երկրորդ որովհետև անիկայ իր ծնանե-
լուն վայրկենէն այնպիսի առանձին շը-
նորհքներով դարդարուեցաւ՝ որ մէկու մը
առաջ կամ ետքը չէ եղած , հապա ընտիր
պէտք է ինձի ան շնորհաց աթոռին վստա-
հասիրտ զիմել , խնդրելով անոր միջնոր-
դութեամբը հարկաւոր եղած շնորհքները
ու անոնց մէջ հաւատարիմ պահպանու-
թիւն ընել , որպէս զի աւելի մենձին ար-
ժանի ըլլամ :

Երրորդ որովհետև իր ծնանելուն օրուը-
նէ ասանկ զթալից ու որդեսէր մօր մը ար-
ժանացեր եմ , որուն սիրաը , միտքը , կամ-

քը միշտ ինձի բարի ընել մտածել ուզել է, հասպա ինչպէս պէտք է ինձի իբրև հարազատ ճշմարիտ որդի մը ամէն անգամ ին իրեն երթալ իյնալ, յուսալ ամէն կերպ բարութիւնը օգնութիւնը իրմէ, լիք վրստահութենով մը ընդունելու ամէն խընդիրքներս՝ որոնց կարօտութիւն ունիմ՝ կենացս մէջ ու մահուանս ատեն :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ Գ.

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ԸՆԾԱՅՄԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

« Ձի հայեցաւ ՚ի խոնարհոչքիւն աղախնոյ իւրոյ . զի անս յայսմ հետեւ երանեացն ինձ ամենայն ազգք » .

ՂՈՒԿ . Ա . 48 :

Ինչպէս որ անգործ սէրը ճշմարիտ սէր չէ, ու ոչ ալ առաքինութիւնը գովելի առանց փորձի ու արդիւնքի, ասանկ ալ տիրամայր կոյսը իր ընծայման խորհուրդին մէջ գործքով ու արդեամբ երևան կընէ իր կատարեալ աստուածսիրութեան ու խոնարհութեան առաքինութիւնները : Ասան զի մատղաշ կոյսը դեռ իրեք տարեկան փափուկ օրիորդ մը, բոցավառ սիրով

աստիկ վառուած ու մէկ ետքի աստիճան
 խոնարհութենով ու մահացուցմունքի հս-
 զիով, թող տալով իր տունը, հայրենիքը,
 ազգականներն ու միանդամայն ինքը զին-
 քը, իր կամքը միտքը ու բոլոր աշխարհքը,
 կը փութայ կը վազէ Աստուծոյ տաճարը
 նուիրելու մատուցանելու զինքը Աստու-
 ծոյ մէկ մշտնջենաւոր ողջախոհութեան ու
 ծառայական խոնարհութեան ու հնազան-
 դութեան հաստատուն խոստմունքով մը,
 մէկ յարատե մահացուցմունքի ներքե զնե-
 լով իր ամէն զգայութիւնները: Ահա օ-
 րէնքին հրամայածին պէս զոյգ մը տատ-
 րակաց ձեռքը՝ իբր թէ իր անմեղ մարտի
 սիրտը, կամ ինչպէս տարևոր գառնուկ
 մը՝ սրուն վրայ կը փայլի իր հոգւոյն ան-
 մեղութիւնը, հեղութիւնը, խոնարհութիւ-
 նը, սրտին հետ մէկ տեղ « Հանապազ մե-
 ոանիմ » խօսքը բերանը՝ եկե՛տ է իր կա-
 մաւոր պատրաստական հանապազօրեայ
 պատարագը Աստուծոյ սեղանը հանելու,
 մէկ կատարեալ, ամբողջական մահա-
 ցուցմունքի ու խոնարհութեան կրթու-
 թիւններուն զոհի մատուցմամբ, բոլոր
 կենացը մէջ այրելու տոչորելու Աստուծոյ
 փառացն ու սիրելւոյն սիրոյն համար: Ի-
 րաւրնէ աստուածութեան արժանի զոհ
 մը նուէր մը ընծայ մը՝ որ իրմէ այնպիսի
 մարտի սուրբ խոնարհ հոգիներու անուշ

ու աստուածահաճոյ հոտեր կը բուրէ .
 վասն զի չէ թէ միայն ամբողջական զոհ
 կատարեալ ողջակէզ մըն է անիկայ , ուս-
 կից դուրս բան մը չմնար՝ ամէնը միան-
 դամայն իրեն հետ միատեղ ընծայելովը ,
 հասլա ցածուն խոնարհ մտքերով թաղա-
 տրադուն թաղուհի մը աղախինի կերպով
 ու ձևով ընծայելով զինքը , Աստուծոյ ար-
 ժանի եղած է հաճութեամբ սրտին ու ա-
 նուշութեամբ երեսացը նայուելու ու ըն-
 դունելու , զորն որ նոյն ինքն կոչսը իբր
 թէ իր անձին տկարութեանը վրայ սլար-
 ծենալով կը յայտնէ ամենուն . « Զի հայե-
 ցաւ 'ի խոնարհութիւն աղախնոյ խրոյ .
 զի ահա յայսմէնեռէ երանեսցեն ինձ ամե-
 նայն ազգք » : Իբր թէ ըսել կուզէ . չէ թէ
 մինակ մարդիկ ու աշխարհ ամենայն ափ
 'ի բերան զարմացեր մնացեր են իր ըրած
 ընծային կատարելութեանը , ամէնը միան-
 դամայն տալովը՝ առանց բան մը սլահելու
 իրեն , ու ընծայողին խոնարհութեան վրայ
 մենծութեան տեղ ցածութիւնը , հարըս-
 տութեան տեղ աղքատութիւնը , թաղու-
 հիի տեղ աղախնութիւնը յանձն առնելուն
 համար , հասլա նոյն ինքն Աստուած վերէն
 երկընքին բարձրութենէն աղախին կուսին
 խոնարհ ընծային արժանի համարերէ նայ-
 ելու ու նայելովը դուարձանալու , ու դուար-
 ձանալով զոհ սրտով ընդունելու զանիկայ ,

սանդուածներուն մէջէն գտնալով զանիկայ մէկ հատիկ իրեն խոնարհ աղախին մը . անանկ որ անոր յղանալուն սկզբնական մեղքէն անմասն ըլլալը , ծնած ատենը աստուածամայրութեան մենծ պաշտօնին ընտրուած ըլլալը , ու իրեն առանձնական շնորհմունքներուն , պարգևներուն ձեռքովը հոգին սուրբին սքանչելի հարս մը պատրաստուած զարդարուած ըլլալը , հրեշտակներուն ու սուրբերուն դշտոյ , երկնի և երկրի թագուհի ըլլալը , ամէնը մէկտեղ անչափ չէ զուարճացուցեր զԱստուած , չէ հրաւիրեր նայելու ըրած ընծային վրայ , որչափ որ իրեն ան աղախինի ձեով պարկեշտ խոնարհ վարմունքով ընծայելով զինքը . « Զի հայեցաւ ՚ի խոնարհութիւն աղախնոյ իւրոյ » : Ահա ասոր համար կոչսն ալ չպարծենալով ոչ աստուածամայր ըլլալուն , ոչ թագաւորազուն թագուհի ըսուելուն , կարծես թէ ան ամէն սրատուանունները փառաւորութիւնները մէկգլխի ձգած , մինակ Աստուծոյ ամենախոնարհ աղախին մը ըլլալուն , կուրախանայ կը զուարճանայ սրտին մէջ . այնպէս որ իր ան ուրախութիւնը՝ չափազանց խոնարհութեանը մենծ նշան , դուրսն ալ բոլոր աշխրբին ամէն մարդիկներուն՝ սր և իցէ ազգէ ըլլայ՝ յայտնել հրատարակել , դուրս ծառայել կուզէ , թէ ինքը ու

րիչ բան չէ, բայց եթէ խոնարհ, ցածուն
 աղախին մը Աստուծոյ: « Զի ահա յայսմ
 հետէ երանեսցեն ինձ ամենայն ազգք » .
 Իբր ըսել մը . ինչպէս որ ես ինծի կը սլար
 ծենամ ու մենձ ուրախութիւն մը կը զգամ
 Աստուծոյ աղախինը ըլլալուս, անանկ ալ
 ամէնքը նոյն աչքով նայելով վրաս ու
 ճշմարտապէս աղախին մը բռնելով զիս՝
 թող երանի տան, զովնն, յարգեն, պա
 տուեն զիս . չէ թէ Աստուծոյ մայր ու երկ
 նից թագուհի ըլլալուս, որոնք իմին աչ
 քիս սղտի բան մը կու գան խոնարհու
 թեան մենծութեան քովը, հապա մինակ
 Աստուծոյ աղախին մը ըլլալուս վրայ .
 փասն զի ասանկ զովեստ մը, այսպիսի
 սլարձանք մը իմին բերանս ու անոնց մըտ
 քին մէջը ամենէն վեր սեպուած է առ
 ջիս . ասիկայ իմին փառաւորութեան թա
 զիս ամենէն պայծառ անդին անդիւտ քարն
 է, որ զիս ուրիշ սուրբերուն ու սրբուհի
 ներուն մէջ կորոչէ ու թագուհի անունէս
 առաջ ըլլալով, անկէ վեր ու անով ամէն
 պատուանուններս ալ կը փառաւորէ՛ լե
 ցուն բերան ամենէն երանիներ առնելով
 ինծի: Ահա աս մտքով տիրամայրը ուրախ
 սրտով մը երգած է իր հրաշալի մեծացուս
 ցէ սաղմոսին ան գեղեցիկ կտորը . « Զի
 հայեցաւ ՚ի խոնարհութիւն աղախնոյ իւ
 րոյ . զի ահա յայսմ հետէ երանեսցեն ինձ
 ամենայն ազգք » :

Ամենատուրք կոչսը իր խոնարհութեան հանդէսին հետ, միանգամայն իրեն աստուածսիրութեան եռացքն ալ կը յայտնէ մեղի ընծայմանը խորհուրդին մէջ. վասն զի ոչ իր հասակին մատղաշութիւնը, ոչ մարմինին փափկութիւնը, ոչ իր ճնողաց սէրը գովասանքը կրնան արգելք ըլլալ իր զեղեցիկ մտածմունքին: Դեռ երեք տարուան աղջիկ մը առանց վայրկեան մը դանդաղելու, ամէն բանէն ձեռքը քաշած, հրաժարական ետքի բարեք տալով աշխրբին, կը վաղէ կերթայ Աստուծոյ տաճարը ընծայելու զինքը անոր ծառայութեան. ու ինչպէս նորարոյս արմաւենի մը Աստուծոյ տանը մէջ տնկուած՝ աղէկ մշակութեամբ կը փութայ իր մանկութեան առաքինութիւններուն առջինեկ պտուղը Աստուծոյ սեղանը նուիրելու. պահ մը ջերմեռանդական գործքերու շուտ շուտ ծաղիկներով ճիշտ կանոնապահութեան ու բարի նախանձի յորդոր իր ընկերակիցներուն ըլլալով, պահ մը կատարելութեան պտղալից ճուղերովը ծլած ծաղկած, եռացքէն պաղած՝ հոգևորին զաղջ կողմները իր բարի օրինակովը աստուածապատութեան ու սրատուիրանապահութեան ճամբան բերելու շարժառիթ ըլլալով: Վասն զի նախ առաջ իր առատաձեռն ընծայովը՝ որով ամէն ունեցածներէն մի-

անդամայն կը հրաժարի, աստուածսիրութեան հողիով մը ինչպէս զոհուելու ոչ խար մը ամէն կողմէն կը կապէ կը կաշկանդէ զինքը մորթողին ձեռքին տակը, ուրանալով իր անձը ու հրաժարելով իր ազատութենէն՝ կիմացընէ որ ինչպէս պէտք է սիրել զԱստուած, ինչ աստիճան ամբողջութեամբ անկեղծութեամբ բոլորանուէր մատուցանել զինքը անոր աստուածային կամացը: Իր տեսական ընծայովը որով անդամ մը տուածը ետ չառնէր մէյմըն ալ, հապա յաւիտենական կուտայ ինչ որ տուեր է նէ, անանկ ամուր հաստատ հաւատարիմ իր խոստամունքին որոշմունքին մէջ, որ ամենեկին փոփոխական մտքերու անկաճ չկախեր. կատարելութեան ասպարէզը ոտքը զրած չզրած, իր բարի առաջադրութիւններուն մէջ առանց թուլնալու կը քալէ կերթայ, իբր թէ թներով թռչելով կատարելութեան ճամբան, որով կիմացընէ ամենուն որ ընտիր եռայքով ու հանապազորգութենով համբերութենով պէտք է շարունակել առաքինութեան ու աստուածապաշտութեան ճանապարհը ինչուան ետքը: Ահա ասանկ սուրբ, այսպէս կատարեալ, աս եղանակ ամբողջական ընծայ մըն է տիրամօրը ընծան՝ որ աս օրուան օրս կընէ տիրամայրը իր տաճարը ընծայուելուն, որով երկրին

հետ երկինքն ալ միատեղ կապչեցրնէ ու
կըղմայլեցրնէ իր աստուածսիրութեանն ու
խոնարհութեանը : Իրաւցրնէ Աստուծոյ
մայր ըլլալու անձէ մը , Աստուծոյ մը իր
որդին ըլլալու՝ վայել ու արժանի ընծայ :

ՔԱՂԵԼԻՒՅ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹՒՒՆՆԵՐ

Ահա ամենասուրբ կուսին ընծայմանը
աս գերազանց խորհուրդը , խէլ մը խոր-
հուրդներ ալ կը յայտնեն մտքիս մէջ :

Նախ և առաջ իր խոնարհութիւնը ա-
ղախինի կերպով ընծայելուն զինքը Աս-
տուծոյ կը սորվեցրնէ ինծի՝ որ ինչ եղա-
նակ պէտք է ինծի յարգ ունենալ սա ա-
ռաքինութեան , ինչպէս ամենէն աւելի
Աստուծոյ աչքին հաճելի ընդունելի ըն-
ծայ մը . փառք ու սրբօրհանք սեպելով ին-
ծիարհամարհուիլը անարգուիլը, ուրախա-
նալով հալածանքին զրկանքին , ու ճշմա-
րիտ ըսա Աստուծոյ մենծութիւնը խոնար-
հութեան վրայ դնելով :

Երկրորդ իր աստուածսիրութիւնը ան
պղտիկ հասակին ընծայելուն զինքը Աս-
տուծոյ՝ կիմացրնէ որ ինչ ասախճան սէր
ու եռանդ մը պէտք է ունենալ ինծի Աս-
տուծոյ հաւատարմութեամբ նախանձա-
ւորութեամբ ծառայելու , պատուելու փա-
ռաւորելու զանիկայ՝ մէկ հանապազօրեայ

կատարեալ կամաւոր ընծայով մը , զոհե-
լով բոլոր կենացս մէջ անոր սիրուն ա-
մէն բաղձանքներս ու ներսի դրսի յօծա-
րութիւններս :

Երրորդ աս երկու տեսակ Աստուծոյ
հաճոյ ու տիրամօրը սիրելի առաքինու-
թիւններուն մէջ յառաջադիմութիւն ու
նենալու համար պէտք է ինծի ամենա-
սուրբ կուսին օրինակը աչքիս առջին ու
նենալ , տեսնալով թէ անիկայ ինչ եղա-
նակ հանապազորդութեամբ , համբերու-
թեամբ ու մտադրութեամբ իր վարքին վը-
րայ երեցուց զանոնք սղտիկուց կեանքին
սկիզբէն ինչուան վերջը , որով ինծի բուն
ճշմարիտ խոնարհութեան ու աստուած-
սիրութեան ճամբան կը սորվեցընէ :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ Գ .

ՏԻՐԱՄՕՐԸ ԱԻԵՏՄԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

« Եղիցի ինձ ըստ բանի բռն » .

ՂՈՒԿ . Ա . 38 :

Ահա երկինքը վերջապէս չկրնար զիմանալ կուսին սիրոյն ու խոնարհութեանը , սէրը՝ իր սիրելին տեսնալու գտնալու , ու անոր հետ մէկ հոգևով մէկ սրտով կապուելու միաւորուելու . խոնարհութիւնը՝ անոր սիրտը ինջած գմայլելու գուարճանալու անով , կը արամագրէ , կը պատրաստէ , կը հրաւիրէ գաստուածութիւնը երկընքէն երկիրը , յաւիտենական հօրը ծոցէն կուսին զիրկը : Սէրը մարմինի աշխրբի բաղձանքները երելով , ու Աստուծոյ փառացն ու պատուոյն ցանկութենովը վառելով , ու խոնարհութիւնը իր ոչնչութեան , չքութեան , անարժանութեան , աղախնութեանը ճանաչմունքին մտածմունքով , կառնէ կինջեցընէ զԱստուած իր ներսը , ծոցը , զրկին մէջ , ու սրտին մօտը , տաճար օթեան արքայութիւն կրնէ անոր : Սիրոյն ձեւքով կը զը-

ւարճանայ աստուածութիւնը , վասն զի
 դտած է ան անձը՝ զոր կը սիրէ . ուստի
 մէկ սիրտ մէկ հոգի ըլլալով անոր հետ՝
 կը նստի կը հանգչի զմայլելու անով : Նոյն-
 պէս կը զուարճանայ մարդկութիւնը , վա-
 սըն զի ան օծեալ օրհնեալ արդարը՝ որուն
 տարիներէ ՚ի վեր կը սպասէր , կը տեսնայ
 մարդոց մէջ ՚ի նմանութիւն ծառայի մը-
 տած խառնուած : Իսկ խոնարհութեան
 ձեռքով կը զուարճանայ կոյսը , վասն զի
 Աստուած վերէն արժանի համարեց հա-
 ճեցաւ նայելու ՚ի խոնարհութիւն ազախ-
 նոյ իւրոյ , մեծամեծ զարմանալիքներ ը-
 րաւ երեսն . խոնարհ հոգին չարհամարհեց ,
 խոնարհ սրտին մէջ հանգչեցաւ վայելելու .
 բարձր լեռները , մեծամեծ բլուրները թող
 տալով , եկաւ ինջաւ ձորերը հոգին սուր-
 բին առատութենովը լեցընելու : Ասանկ է
 կուսին հանգէսը իր աւետման խորհուր-
 դին մէջ : Ահա երկընքէն զեսպան հրեշ-
 տակ մը աստուածութեան կողմանէ խոր-
 կուած է , աստուածամայրութեան բրա-
 բիոն ձեռքը , ու ուրախութեան խօսք բե-
 րանը : Բայց խոնարհ կոյսը կը խոտվի ,
 վախը տարակուսանքը կառնէ կը պատէ ,
 որ չըլլայ թէ առաքինութիւնը վնասուի տը-
 կարանայ , իր կուսութեան շուշանին մութ
 մը զայ , որ ամէն կերպով , ու որ և իցէ
 զնով անարատ ու փափուկ պահելու հետ

է : Հրեշտակը քիչ քիչ բանը կը յայտնէ կիմացընէ , հոգին սուրբին խօսքը առաջ կը քէ , բարձրելոյն հովանաւորութիւնը , երկնաւորին զօրութիւնը , բանին կատարմանը մէջ տեղ կը բերէ , որովայնին սլտուղը օրհնեալ կը կանչէ , ծնածին անունը Յիսուս կու տայ : Իսկ կոյսը առաքինութեամբը բերկրեալ , ամենեին բարձրամտութիւն ու փոփոխութիւն մը չբերելով իրեն , առաջ ու ետքը միշտ իր աղախինի ձեր չարելով՝ ցածութեամբ մը ներկայացուցած զինքը Աստուծոյ առջին ու բոլորովին վերին կամացը յանձնուած , խօսքին վերջ կու տայ , խոնարհ՝ բայց և զօրաւոր բառով մը , մէկ խորհրդաւոր եղիցիով մը կը լինցընէ . « Եղիցի ինձ ըստ բանի քում » : Ինչպէս թէ ըսած կըլլայ հրեշտակին . ահա ես մէկ ցածուն աղախին մը Աստուծոյ՝ որուն խօսքը չըլլար . չէ թէ իմին ուղածս ըսածս ըլլայ , հապաանոր ուղածը , ինչպէս որ վերէն կամեցեր որոշեր է , որ քուկին ձեռքովդ կը յայտնուին ինձի . թող բարձրելոյն խօսքը կամքը հրամանը քալէ , առաջ երթայ , կատարի վրաս , ըսածիդ պէս ըլլայ . « Եղիցի » . թող ըլլայ իմին ձեռքովս , բայց անոր կամենալովը . իրաւ ըլլայ իմին վրաս , բայց անոր հովանաւորութենովը շնորհքովը . թող ըլլայ իմին մէջս , բայց անոր զօրու

Թեամբ ու կարողութեամբը . ես մէկ ան-
արժան տկար անպիտան աղախին մըն
եմ իրեն , ինչպէս որ առաջ էի , անանկ
ալ հիմա , ու ասկից ետքը պիտոր ըլլամ .
որչափ վրայիս պաշտօնը մենձ ու երեւիլի
է՝ որուն կանչուեցայ , նոյնչափ ես անար-
ժան եմ անոր . որչափ փառաւորութիւնս
մենձ է նէ , այնչափ ալ պարծանքը բոլո-
րովին անորն է , իրեն իմաստութեան կա-
րողութեան զօրութեանը զործքն է . որ-
չափ խորհուրդը մենձ է նէ , բայց մօրը
չէ , հապա որդւոյն է , որ հողին սուրբին
ինձի դալով վրաս իջնալովը՝ դուխ կելլայ
կը կատարուի . « Եղիցի » : Ինչպէս ատեն
մը որ նոյն եղիցի բառին ուժովը յաւիտե-
նական հօր բերնէն ելած՝ կըստեղծուի
կը գոյանայ աշխարհք մը յոչնչէ , ատանկ
ալ հիմա ան եղիցի բառին ուժովը ժա-
մանակաւոր մօրը բերնէն ելած՝ կը նո-
րողուի աշխարհք մը ապականութենէ . ո-
րովընտոր որ յաւիտենական հայրը ստեղ-
ծող աշխրբի անուն կառնէ , նոյնպէս
ալ կոյսը նորողիչ աշխրբի անունով կը
կանչուի . ինչպէս որ անժամանակ հայրը
իր անհուն փառքին կատարելութեանը
ծննդական իմացմունքով իր որդին ՚ի յա-
ւիտենից կը ծնանի , Աստուած մը իրեն
նման ու հաւասար անհուն կատարեալ ,
անանկ ալ մայրը ժամանակաւոր իր ոչըն-

չութեան խոնարհութեանը մտածմունքովը իր վրայ՝ ժամանակով կը ծնանի որդին, Աստուած և մարդ մը, իրեն պէս խոնարհ ու համաձայն իրեն խոնարհ սրտին ճանաչմունքներուն: Հայրն Աստուած իրեն իմացութեան հարկաւոր կարողութենովը կը ծնանի որդին, որով կըսանդձէ ամէն բանը. աստուածածին մայրը իր ոչընչութեան ճանաչման ազատ կամեցողութենով ու աստուածային կամացը համաձայնութենովը կը ծնանի որդին, որով կը նորոգէ ամէն բանը, ու ինքն ալ միանգամայն աշխրբիս փրկութեանը պատճառ ու գործակից կըլլայ: Ի՞նչ մենծութիւն, որպիսի՜ պատիւ կուսին ասիկայ: Ահա մարդիկներուն մէջէն Մարիամին պէս ամենախոնարհ ստեղծուած մը՝ աշխարհք վերաստեղծողի, կամ թէ ըսեմ՝ աշխարհք նորոգիչի մը կարգը անցած, կնիկներուն մէջէն ազախին մը՝ երկընքին թագուհի դրուած: Ահա ասոնց ամէնը խոնարհութենէ առաջ եկած, ամէնը խոնարհութեանը պարտական. ամէնը խոնարհ սրբտէ բղխած, խոնարհ բերնէ մը ելած՝ եղիցի բառի մը գործք՝ որ կըսէ. « Եղիցի ինձ ըստ բանի քում »:

Ահա Աստուած մը ինչպէս կը բնակի կուսին ներսը, բանն Աստուծոյ մարմին անո՞ւսած մարդ եղած, մարդիկներուն մէջը կը

խառնուի . ուստի հոն է երկինքը , հոն է քրովբէական աթոռը , ան տեղն է արքայութիւնը . ինչ հրաշքներու դարմանաւիքներու տեսարան : Ո՞վ կրնայ խմանալ զննել հիմա , կամ ո՞ր աչք կրնայ բաւել տեսնալու նոյն միջոցին կուսին սիրտը՝ որ իրաւցընէ չտեսնուած չսուած հանդէսներու թատրոն մը կտրեր է , ծեծի նոր ասպարէզ մը բացուեր է , ուր տեղ դէմադէմ սաստիկ կիրքեր իրարու կը զարնուին . վասն զի ինչ մխիթարութիւն անուշութիւն տիրամօրը մտքին մտածելը , որ Աստուած մը իր ներսը ինչպէս կը բնակի . բայց նոյն ատեն որպիսի տրամութիւն վիշտ սրտին՝ յիշելը տն չարչարանքը խաչին մահը , որուն անիկայ արդէն նպատակ եղած է , ու ինչպէս անմեղ դառնուի մը պատրաստուած լուռ մունճ կըսպասէ : Ի՛նչ ճխանք վայելումն իրենն՝ տեսնալ զըտնալ աչքին տակը ծոցին մէջ իր Աստուածը , մէկ հատիկ հաճութեան նպատակը , սիրոյն գանձը . բայց դարձեալ ընտո՞ր ցաւ ինչ կսկիծ իրենն՝ միտքը բերել արունթաթախ , անդութ , անպարտ մահը մարդացեալ որդւոյն : Ի՛նչ աստիճան անպատմելի ուրախութիւն իրենն՝ աշխրբիս փրկութեան օրը տեսնալ եկած հասած , ըսկըզբնական մեղքին անէճքը բարձուած , մահին դատակնիքը ջնջուած . բայց անոր

ներհակ ինչ վիշտ անտանելի իրեն՝ միածնին դառնակակիժ չարչարանքը, խշխշուկ լեզվի մահը, վէրքը, արունը, խաչը, որ մարդիկներուն ազատութեան փրկանք զին կըլլայ: Երաւցընէ սիրտ մը, որուն որչափ մխիթարութիւնը շատ, նոյնչափ տառապանքը չափէ դուրս. ինչչափ բերկրանքը անսրատմելի, նոյնչափ ցար անտանելի. որքան ուրախութիւնը մենձ, այնքան տրամութիւնը չափազանց: Ո՞վ կրնայ ասոնք չափել, որին ձեռքէն կուզայ աս կիրքերուն մենձութիւնը սաստկութիւնը քննել իմանալ, ու տիրամօրը սրտին աս միջոցիս մէջ ինչ վիճակին ու որպիսի տրամադրութիւններուն մէջ ըլլալը չափել չափչփել: Մնիկայ իրաւցընէ ուկիանոսի անդունդ մը եղեր է, որ ոչ խելքով կը չափուի ու ոչ ալ խօսքով կը բացատրուի: Բայց միթէ բաւականաչափ չեն իմացըներ մի անոր առաքինութիւնները, սէրը առ Սատուած, առ մարդիկ դուժը. միթէ այսպիսի դարմանալի փոփոխութիւններ չեն մի ալ ասկից ետքը անոր մընացած կեանքին օրերը. և միթէ ասոնց ամէնը իր արժանիքներուն փառաւոր պըսակներ, իր արդիւնքներուն դանձերը չեն մի՞ որ կը բանայ երևան կընէ ամենուն, որով հրեշտակներն ու մարդիկները միօրինակ կապչեցընէ կըզմայլեցընէ:

ՔԱՂԵԼԻՔ ՊԱՐՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ահա ամենասուրբ կուսին աւետմանը աս հիանալի խորհուրդը խէլ մը խորհուրդներ ալ խմին վրայ կը նորոգէ :

Նախ և առաջ կը սորվեցընէ ինծի ինքնաճանաչութեան ճանապարհը , որով տիրամայրը աւետման խորհրդովը թէ և աստուածամայրութեան պաշտօնի մը կանչուած , բայց այսու ամենայնիւ կը խոտովանի զինքը աղախին մը . ուստի ինչպէս պէտք է ինծի մէկ խոնարհ ճանաչմունքի ցածուն համարմունքի տէր ըլլալ վրաս , միշտ պահելով անձիս չափը , աչքիս առջին ունենալով ոչնչութիւնս տկարութիւնս , բոլոր պատիւը Աստուծոյ տալով իբրև անոր միայն վայել , ու ամէն անարգանքը ինծի առնել ինչպէս ինծի միայն արժանի :

Երկրորդ կը սորվեցընէ ինծի մաքրութեան ճանապարհը , որով իր աւետման խորհուրդին մէջ տիրամայրը գրեթէ աստուածամայրութեան պատիւէն վեր նախադաս կընէ զանիկայ . ուստի ինչպէս պէտք է ինծի ամէն բանէն աւելի յարգ ունենալ աս առաքինութեան ամենէն աւելի աստուածահաճոյ բան մը , ու մենծ զգուշութեամբ ու նախանձաւորութեամբ

մաքուր պահել սիրտս ու մարմինս ամէն
անմաքուր բաղձանքներէն ու աղտեղի
գործքերէն :

Երրորդ կը պատրաստէ զիս կացու-
թեանս մէջ պատահած փոփոխութիւննե-
րուն տրամադրուած սիրտ մը պատրաս-
տել, որով ամենասուրբ կոյսը անեամբն
խորհուրդին մէջ նոյնպիսի փորձերուն
հանդէս կերեցընէ. ուստի ինչպէս պէտք
է ինծի պատրաստ ըլլալ Աստուծոյ ծա-
ռայութեանը մէջ փորձութիւններուն ու
միշտ անփոփոխ յամուր կենալ բարի ա-
ռաջադրութիւններու մէջ, համբերու-
թեամբ խոնարհութեամբ Աստուծոյ կա-
մացը համաձայնութեամբ զորձածելով
զիս յաջողութեան ու ձախորդութեանս
փորձութեան մէջ ու շնորհքին ժամանակը:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ Ե.

ՏՐԱՄՕՐԸ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

« Ո՞վ է սա որ երևեալս է . . գեղեցիկ իբրև
շուսին, շնտիր իբրև զարեգակն » .

ԵՐԳ. 2. 9:

Ահա ամենասուրբ կուսին փառաւորու-
թեանը հանդէսին ետքի յաղթանակը, ա-

հա անոր սրբութեան ու մեր վստահութեան վերջին լրումը . ինչպէս որ աշխարհիս վրայ շնորհքին մէջ ամէն մարդիկներուն յաղթեց գերազանցեց , ատանկ ալ երկինքը փառքին մէջ ամէն սուրբերը կը յաղթէ կը գերազանցէ . վասն զի թէ որ հրեշտակը իր աւետման օրը՝ լի շնորհօք կանչեց , հապա ինչուան իր մահուանը որ աստիճան հասած է անոր սրբութեան ու շնորհքին չափը : Թէ որ իր յղանալուն անարատ էր , իր ձնանելուն սուրբ , իր ընծայուելուն սրբագոյն , իր աւետումին ամենասուրբ , հապա իր վերափոխուելուն ինչ եղած պիտոր ըլլայ : Ան որ ներգործական մեղքի մը արատ չունեցաւ , միշտ շնորհքով զեղուն լեցուն եղաւ , զիւցազնական սքանչելի առաքինութիւններով զարդարուն , որ երբէք զԱստուած փառաւորելէն ետ չկեցաւ , բովանդակ կեանքը սիրոյ մարտիրոսութիւն ու յարատեցաւերուն ասպարէզ մը եղաւ , հապա մեռնելուն արդեօք իր արդիւնքներուն արժանիքներուն չափը ուր հասած պիտոր ըլլայ . չափէ կշռէ իմացիր թէ որ կրնաս նէ չափ մը կշիռ մը գտնալ չափելու : Տիրամայրը որ մեղքին արդէն մեռած սիրտ մը ունէր , աշխարհի շատոնց՝ ի խաչ ելեալ էր , մարմինին յօծարութիւններուն միշտ մահացեալ ասլրեր էր , ի մարմնի անմարմին

սերովբէ մըն էր, մէկ խօսք՝ որուն սիր-
տը միտքը զանձը միշտ երկինքն էր, ին-
քը հոս, հողին հոն. միթէ մեռաւ նորէն
մէկ ուրիշ անգամ մըն ալ: Թէ որ արգա-
րին մահը անուշ քուն մը կը կանչուի,
հապա տիրամօր մահը ինչ կանչելու է.
Թէ որ սուրբը Աստուծոյ սիրոյն մէջ կը
մեռնի, մարտիրոսը Աստուծոյ սիրոյն հա-
մար, հապա աստուածածնայ մահին ինչ
ըսենք: Իրացընէ ուրիշ բան չէ, բայց
եթէ սիրոյ սաքաւութիւն յափշտակու-
թիւն ու զմայլում մը. անոր համար չմե-
ռաւ, հապա վերափոխեցաւ երկինքը.
չմեռաւ, հապա մահուանէ կեանքին փո-
խուեցաւ. մահկանացու, անօրեայ, տա-
ռապելի կեանքէ մը՝ անմահ փառաւոր
յափտենական կեանքի մը անցաւ. աշ-
խարհի օտարութիւնը արցունքի աքսորը,
արքայութեան ճշմարիտ հայրենեաց հետ
փոխեց. ասանկ մեռաւ կոյսը, թէ որ ա-
սիկայ մեռնիլ է նէ:

Այսպէս առանց ցաւի առանց նեղու-
թեան, անուշ խաղաղութեան սիրոյ վայ-
ելման մէջ աւանդեց սրբասնեալ հողին,
ու մարմինը՝ որ հողոյն միշտ հնազանդ
միշտ միաբան, անոր հետ երկրէ երկինք
ճամբայ ընելու սկսաւ: Ուստի ահա հիմա
զանիկայ երկընքի ու երկրի մէջ տեղը
տեսնալով հրեշտակները ինչպէս մէկ նոր

գեղեցիկ լուսին մը ու մէկ ուրիշ պայծառ
 արև մը, զարմանքով ու իրարանցումով
 մը հարցընելու սկսեր են . ինչ բան է ա-
 տիկայ, որպիսի նոր տեսիլք է ասիկայ
 նորանշան, երկու լուսին, երկու արև, որ
 հիմա մեր աչքին կը տեսնուի. « Ո՞վ է սա որ
 երևեալս է . . գեղեցիկ իբրև լուսին, ընտիր
 իբրև զարեգակն » . ինչպէս թէ ըսել կու-
 ղեն տիրամայր կոյսը զիտելով . ահա մենք
 Մարիամը շատ անգամ տեսեր զններ
 էինք . իրաւ է որ անիկայ ամէն իծիր մեր
 զարմանքին ու ասլութեանը նիւթ մը ե-
 դած էր, անանկ որ չկշտանալով զանի
 տեսնելէն, պահ պահ երկինքը թող տա-
 լով, խումբ խումբ կելլայինք կիջնայինք
 երկրիս վրայ զմայլելու անոր առաքինու-
 թիւններուն ու սրտին մէջ պահած ար-
 քայութեանը . թէպէտ անիկայ ընտոր որ
 մարդիկներէն՝ զրեթէ մեզմէ ալ իր սրբ-
 տանց անկեղծ խոնարհութեան ձևով ա-
 զախինի կերպերովը իր ամէն գեղեցկու-
 թիւնը լոյսը պայծառութիւնը փառքը՝ իր
 սրտին մէջ ինչպէս ներքին սրբութիւն
 սրբոց մը լուսութեան մինակութեան վա-
 բազուրներովը զոցելով ծածկելով, մեր
 աչքէն ալ կուղէր պահել . ինչպէս մէկ
 հաւատարիմ հարս մը հողին սուրբին ըր
 փափուկ նախանձաւոր փեսային սիրոյն
 միայն զուարճանալու : Տեսանք անիկայ

երբեմն իր ծննդեանը ան ցնծութեան օրը .
 բայց ահա անիկայ հասարակ մարդու զա-
 ւակ մը կերեցընէր մեզի , երբոր սկզբնա-
 կան մեղքէն անարատ յղացած ըլլալովը ,
 Աստուծոյ երեսին գեղեցիկ պատկեր ու
 դրախտի որդի մըն էր : Տեսանք ատեն մը
 անոր տաճարը ընծայուելուն՝ որ ձեռքը
 տատրակներու զոյգ մը առած , մեղաւո-
 բաց կարգը խառնուած , եկեր մտեր էր
 հոն՝ օրէնքին սրբութեան համաձայն իր
 քառութեան պատարագը ընելու , երբ նոյն
 խկանմեղ տատրակ , կատարեալ մէկ հա-
 տիկ բուն աղանի ինքն էր : Տեսանք իր
 աւետմանը հանդէսին , որ ինչպէս խո-
 նարհ ցածուն աղախին մը առաջ կը քէր
 դինքը , բոլորովին իր տիրոջը կամքին
 յանձնուած . երբ Աստուծոյ մը արժանա-
 ւոր մայր , լի շնորհօք թաղուհի մըն էր :
 Վերջապէս տեսանք օր մըն ալ Քեթղեհէ-
 մը իր աստուածորդին Յիսուս մանուկ դիր-
 կը , անանկ օտարութեան աղքատութեան
 մէջ , մութ դիչեր ատեն , երկու անբան-
 ներու մէջ տեղը մնացեր , երբոր երկինք
 մը վերէն չդիմանալով՝ նշանաւոր աստղե-
 բով ու արտաքոյ կարգի զարմանալիքնե-
 բով աշխրբիս չորս կողմէն մենձ մենձ
 թաղաւորները իրենց զանձերովը կը շար-
 ժէր կը բերէր իր ոտքը երկրպագութեան .
 բայց ինքը իր առջի խոնարհ ձևը չփոխե-

լով, խէլ մը պարզամիտ աղքատ զեղացի հովիւներուն մէջ տեղը խառնուած կը նստէր: Բայց ահա հիմա ասօրուան օրս զանիկայ ուրիշ ձև ուրիշ գոյն, ներսէն դրսէն բոլորովին լոյս՝ բոլորովին զեղեցկութիւն մը տեսնալով, որ իրմէ լոյսի պէս փայլմունք կարճակէ, արևի նման չհատնելու լոյսի աղբիւրներ կը թափէ իրմէն, զարմացմունքով ապշութեամբ մը կելլանք մէկզմէկու հարցընելու. «Ո՞վ է սա որ երևեալս է. . զեղեցիկ իբրև լուսին, ընտիր իբրև զարեգակն»: Երկիրէն գէպ'ի երկինք կելլայ կը բարձրանայ, արծիւի նման արագաթռիչ թևերը բացած կը սլանայ բարձրերը, ամպերուն վրան արևուն քովը կը գտնայ զինքը. գոց առագաստէն գուրս ելած նոր հարսի պէս ծիրանի բեհէզի գուներու, արծաթ ոսկի շողշողանքի փայլմունքի մէջ, վերէն վար մէկ թելի վրայ զարդարած, ամէն զիէն անզին գոհարներու ու բիր պայծառ ակունքներու արևներ ճաճանչներ փայլակներ արձըկած իրմէ, պսակ պսակի վրայ, ամենուն աչքը իրեն կառնէ կը խտղըտէ. անանկ որ երկրի ու երկրնքի մէջ տեղը հասնելուն մէկ զեղեցիկ լուսին մը կտրեր է, իր վերջին լրանալու հանդէսին փառաւորութեան օրը. «Գեղեցիկ իբրև լուսին». լուսերէ բակ մը բոլորած, ինքը մէկտեղ զլիսուն թագին

հետ լուսէ պսակ մը ձեացած , ամէն աստ-
 դերուն լոյսը մթնցընելով , իր պայծառու-
 թենով աննման զեղեցկութենով ու թա-
 գաւորական զարդերուն զիզուածքովը՝
 ինչպէս անոնց թազուհին կերենայ անոնց
 մէջ , ու ամէն տեսնողը նազելի տեսքով
 պայծառ շուքովը կապչեցընէ կըզմայլե-
 ցընէ ու մատ խածնել կու տայ . մանա-
 ւանդ՝ թէ ասկէ աւելի , վասն զի ինքը բո-
 վանդակ բիւր ճաճանչ , անթիւ ճառա-
 դայթ , լիք լոյս , արեգակ մը դարձեր կըտ-
 րեր է . « Ընտիր իրրե դարեղակն » . ինչ-
 պէս մէկ հատիկ արև մը՝ որ կարմրած ար-
 շալոյսին ետեէն , գոյնզգոյն փայլուն գու-
 ներու կոյտ մը ամպերուն մէջէն խել մը
 նաժիշտներով պալատականներով կը ծա-
 դի կերենայ : Սն ինչ աղւարութիւն է , ինչ
 զարդ է անիկայ , ընտոր փառաւոր հան-
 դէս , ինչ նազելի տեսք , որպիսի տեսա-
 րան , որուն բան մը չկրնար հաւասարիլ ,
 բաղդատութեան մտնալ . ամենուն մէջ
 ընտիր մէկ հատիկ է անիկայ իր լուսովը
 զեղով շուքով ու պայծառութեամբը . որուն
 թազաւորներուն մէջէն և ոչ Սողոմոն մը ,
 իր թազաղրութեան հանդէսին շտեսնուած
 չլսուած փառքին պայծառ օրը իր ար-
 քայական պալատին մէջը թազաւորական
 դահին վրայ նստած պալատականներովը
 երենալուն , լոյսի փայլումի ոսկի արծաթ

ակունքներու մէջ կրցաւ հաւասարիլ անոր : Ահա ասանկ է կոյսին փառքը յաղթանակը երկինք վերափոխուելուն օրը : Բայց ահա ես անոր փառքին մենծութեան վրայօք ասչափ միայն կը դուրցեմ, ու ակից անդին չեմ կրնար առաջ երթալ . վասն զի ասկից հոն արքայութեան մէջ մտնալուն, անոր առած փառքը, ունեցած մենծութիւնը, զլխուն զրած պսակը, թող հրեշտակները դուրցեն պատմեն, որ զանիկայ ամէն անգամ մէջերնին առած միշտ կը տեսնան կը վայելեն կը դմայլին . ես մինակ ասիկայ զիտեմ որ անիկայ բոլոր հրեշտակներուն թագուհին ու սուրբերուն տիրուհին ըլլալովը անոնց ամենուն փառքը իր վրան զիղելէն ետքը, զրեթէ բոլոր արքայութիւն մը իր վրայ կերեցընէ : Ահա անոր փառքին՝ որ ինչ բարձր աստիճան ըլլալը մինակ Աստուած զիտէ, որ անոր արժանաւորութեանցը համեմատ չափելով տուեր է, որ սահման չափ չունի, անոր համար ալ մարդուս մտքէն վեր անհաս անչափ է . մինակ յաւիտենական հայրը՝ որուն սիրելի դուստրն է, մինակ որդին՝ որուն արժանաւոր մայրն է, մինակ հոգին սուրբ՝ որուն մէկ հատիկ հարսն է, անոր կրնայ տալ զանիկայ, ինչ պէս որ տուեր է, ու զիտէ ինչչափ տալը : Ես մինակ մարդ մը հողեղէն տկար աչ-

քով չափաւոր հասկացողութեան մը տէր,
հազիւ թէ գլուխս վեր վերցուցած, առա-
քեալներուն աչքովը երկընքին կէսը անոր
վերափոխուելուն փառքը տեսած, ու ան-
կից անդին արեւին քովը խաղաղութեան
հրեշտակներուն խօսքովը անոր հիանալի
գեղեցկութիւնը ապշած զարմացած, երգ
երգոցին բերնովը անոր ետեէն կը կան-
չեմ հիմա. «Ո՞վ է սա որ երեսալս է. . . գեղե-
ցիկ իբրև լուսին, ընտիր իբրև զարեգակն»:

Տիրամօրը երկինք վերափոխումը ինչ-
պէս որ իր փառքին լրումն է, անանկ ալ
մեր վատահոյթեանը լրումն է. որ իրեն
վրայ ինչուան հիմա բրած խորհրդածու-
թիւններուս մէջը, թէպէտ վերջին մտած-
մունքս կըլլայ, բայց ամենէն վեր ու ա-
մենուն վրայ միտքարական է: Ո՞ր է ի-
մին մայրս որ Յիսուս Քրիստոսէն կտա-
կով արուեր է ինձի, որուն ես ալ մէկ որ-
զի մը յանձնուեր էի. միթէ աշխրբէս
երթալով, երկինքն ելլալով անմայր ո՞րք
թողուց ձգեց զիս աշխրբի վրայ. ինչպէս
կրնայ ըլլալ ատ բանը. ո՞ր մայր իր գաւա-
կը կրնայ երեսի վրայ թողուլ անտես ը-
նել, ու ո՞րչափ աւելի աստուածածնայ պէս
ամէն մայրերէն վեր սիրուն փափկասիրտ
աղեկաւոր մայր մը, գթով գորովով լիք,
բոլորովին սէր գթութիւն բարութիւն: Ա-
հա անիկայ որ հիմա իր աստուածորդոյն

աջ դին կը նստի , երբ ամէն բանին կարող է անոր ձեռքով ու անոր առջին , ինչպէս անկարող տկար մայր մը անխնամ լիք թողու զիս իմին կարողութիւններու մէջ : Ահա անիկայ որ ամենասուրբ երրորդութենէն բոլոր արքայութեան թագուհի մը պսակուած է , ամէն իշխանութիւնները իր ձեռքը , ամէն շնորհքներու զանձարանը իրեն առջին , հասալ ինչպէս ազքատ կարօտ մօր մը պէս երեսի վրայ մերկ կարօտեալ ձգէ զիս իմին հարկաւորութիւններու մէջ . ասիկայ ըլլալու բան է . այսպիսի մտքեր անոր վրան մտածելու տեղ ունի մի : Անանկ բնապէս բարի կակուղ սիրտ մը՝ որ քանի որ աշխարհիս վրայ էր՝ չզիտցաւ ինչպէս սիրէ , ինչ ընէ մեզի , ասչափ նախանձաւոր եռացկուն՝ որ գիշեր ցօրեկ կեռար կեփէր իր սրտին մէջը մեզի բարի ընելու . որ ան աստիճան կը հաշի կը մաշի , սիրտ կը հատցընէ վրանիս . որ մեզի ինչպէս իրեն առանձին մէյմէկ զաւակները՝ գիրկը բանալով կը ժողվէ ու իր սրտին մէջը կաննէ կը պահէ կը հողայ , ամէնքն ալ իր միածնին արունով ներկած թաթխած , զնուածի պէս . հասալ ինչչափ աւելի ասանկ կընէ հիմա , որ երկինքը շնորհաց աթոռին վրայ ելած կը նստի , ու իրմէ հեռու մնացած անմխիթար կարօտեալ որդիքները կուղէ

ամէն կերպով մխիթարել՝ որ միշտ իրեն
 փառաւոր Մարիամ անունը կու տան ,
 մայր կը կանչեն , իրեն հովանաւորութեան
 թեկն տակը մտած՝ ժտութեամբ բարեխօ-
 սութիւնը պաշտպանութիւնը կը մաղթեն ,
 ու փտահոսութենով մէկմէկ կը բանան զը-
 թալից աչքին առջև իրենց խեղճութիւնը :

Ուստի, ով փառաւորեալ կոյս , ահա ան
 քուկին մայրենի խնամքդ ու զորովական
 սիրտդ է՝ բիւրաւոր որդիքներուդ մէջէն
 իմին ալ մէկ հատիկ յոյսս մխիթարու-
 թիւնս աս աքսորանաց օտարութեանս
 մէջ . ուստի աս նկատմունքով ահա ես ալ
 հիմա քեզի ինչպէս երկնից թաղուհի մը ,
 ինքըղինքս բոլորովին քու իշխանութեանդ
 տէրութեանդ ներքե կը դնեմ , ինչպէս Ս.ս.
 տուճոյ քովը միջնորդի մը , քու ձեռքովդ
 մեղքերուս թողութիւն ու հաշտութիւն կը
 մաղթեմ . ինչպէս պաշտպանի մը , քեզմով
 ամէն թշնամիներէն վտանգներէն ապա-
 հովութիւն կազաչեմ . ու ինչպէս բարերա-
 ըի մը , հոգոյ փրկութեանս ամէն պէտք
 եղած օգնութիւնները շնորհքները քեզմէ
 կուզեմ . ու ասոնց ամէնը մէկտեղ ամէն
 անգամ կազաչեմ կը խնդրեմ քեզմէ ,
 հետևեալ հրեշտակային ողջունատու-
 թեանս խօսուածին մէջ որ միշտ քանի որ
 շունչը բերանս է կերգեմ քեզի ու պիտի
 երգեմ . « Արբուհի Մարիամ ե այլն » :

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

« Սրբունի Մարիամ մայր Աստուծոյ, բարեխօսեա վասն մեր մեղաւորացս այժմ և միշտ և ՚ի ժամոռ մահուան մերոյ . ամէն » .

Ո՛վ տիրամայր կոյս , ահա ասօրուան օրս ասանկ մէկ զերազանց մաղթանաց ու հառաչանաց օրհնութեամբ լի աղօթքով մը կու զամ աղաչելու դքեզ սուրբ եկեղեցւոյն ու համօրէն հաւատացեալ ջերմեռանդ պաշտօնատէր ծառաներուդ խումբին հետ մէկտեղ . աս աղօթքով սկսելով ու վերջացընելով առտու ու իրիկուն խմին շրթանցս օրհնութեանու սրտիս խնդրուածոցը ՚ի հոռ անուշից քեզի հաճոյարար բուրմունքներս . ներքին հեծութենովս սրտիս խորունկէն բարձրացընելով ձայնս դէպ ՚ի երկինքը մայրենի փառացու շնորհաց աթոռիդ . ինչպէս քեզի յետին անարժան որդի մը , մանաւանդ թէ իբր յետին անպիտան ծառայ երկնից թաղուհւոյդ : « Սրբուհի Մարիամ մայր Աստուծոյ , բարեխօսեա վասն մեր մեղաւորացս այժմ և միշտ և ՚ի ժամու մահուան մերոյ . ամէն » : Ո՛վ պաշտելի երկրպագելի պատուեալ ու փառաւորեալ զերազանց ու զե-

զեցիկ անուն Մարիամ, որ միշտ սուրբ
 ու սրբուհի պատուանդան մը, ամէն առա-
 քինութեան, կատարելութեան ու շնորհաց
 լիութեան դանձարանն ու աղբիւրը կը սնմ
 իր հետը ունի, ու ինչպէս վայելուչ պսակ
 մը սեփական է ըրեր իրեն. անոր համար
 ալ միշտ անով կանչուելու արժանի. «Սրբ-
 բուհի Մարիամ»: Մարիամ, որ ծովու
 աստղ կը ստուգարանուիս, աշխրբիս ծո-
 վին անյատակ անդունդին վրայ մութ
 պանդխտութեան մէջ թափառական ճամ-
 բորդներուն առաջնորդ ու լուսատու աստղ
 մը ըլլալովդ. մանաւանդ թէ նոյն իսկ ծով
 մը կը նշանակես, ինչպէս որ ես ես, եր-
 կընքին բոլոր առատութիւնը քեզի ժող-
 վելով զաստուածորդին ամենամաքուր ար-
 գանդիդ մէջը ընդունելուն, որով և ամէն
 շնորհքներուն պարգևներուն բարութիւն-
 ներուն հարստութիւնը աղբիւրօրէն կանձ-
 րենս աշխրբիս վրայ. որով Մարիամ ա-
 նունին տակը ամէն կարողութիւնը մեն-
 ծութիւնը սէրը զթութիւնը կը բովանդա-
 կես, ինչպէս որ նոյն անունին կոչմուն-
 քովը կը յայտնես ամենուն. ուստի ար-
 ժանի կըլլաս անով ուրիշ խէլ մըն ալ պայ-
 ծառ ու փառաւոր պատուանուններ ու
 տիրոգոսներ մէկ առանձնաշնորհութենով
 մը սեփականելու քեզի, պսակիդ վրայ
 պսակ մըն ալ տեւցընելով, ինչպէս երկ-

նի ու երկրի տիրուհի ու թագուհի . որով
 ամենուն ամէն անգամ հաճոյական ու
 քաղցր է կանչել քու ատ ազնուական զե-
 ղեցիկ անունդ՝ Մարիամ , ինչպէս որ իմին
 բերնիս ալ ասանկ անունի մը կոչմուն .
 քով պարծենալով ես ինծի , քեզ նման
 զշխոյ ու զիւցազն թագուհի մը ինծի տէր
 ու պաշտպան ունենալուս , որուն ծառայ
 ու աղախին կոչուելու արժանացեր եմ :
 « Մայր Աստուծոյ » . իրաւցընէ քենէ դուրս
 ուրիշ մէկուն վրայ չեղած չստւած զո-
 վեստ . ամենակարող Աստուծոյ մը , երկնի
 ու երկրի ստեղծողին , թագաւորներուն
 թագաւորին ու տէր տերանց մայր ծնող ,
 սնուցիչ ըլլալ : իննամսեայ ժամանակով
 աստուածութեան կայծակնամարտը չմեր-
 ձենալու բոցը առնել փակել դոցել բովան-
 դակել իր սուրբ արգանդին մէջ . տաճար ,
 օթեան , բնակարան ու աթոռ ըլլալ ա-
 հեղ աստուածութեան մը ; որ է ըսել՝ բո-
 լոր արքայութիւն մը՝ իր ծոցին մէջ սնու-
 ցանել սզմեցընել ունել պահել . ուստի ա-
 սոր համար իրաւամբ արժանի ու վայել
 ամէն կերպ հրեշտակային երգերու ու բա-
 րերանութիւններու ու մարդկային ամէն
 ատեն երկրպագութիւններու ու մեծա-
 րանքներու : « Մայր Աստուծոյ » . աս կեր-
 պով Աստուծոյ մայր ըլլալովը , մեզի ալ
 մասնաւորապէս մայր ըստւած , իր Յիսուս

որդիին մարմնակից անդամակից եղբայրակից ըլլալովնիս : Բայց մայր մը կարող , աստուածորդւոյն ձեռքովը աս ամէն մենծ մենծ արժանաւորութիւններուն հաղորդու մասնակից ըլլալուն համար : Բայց մայր գլթած , իր աղեկատուր , գորովագութ , բուխ սրտին համար . որով ընտոր որ ճշմարիտ մայր մը՝ կը սիրէ զմեզ , ու ինչպէս ամէն մայրերէն վեր հասարակաց մայր կը խնամէ իր որդիքները՝ որոնք անհուն ցաւոց ու տառապանաց մէջը ծներ է որդւոյն խաչին ներքեր ու չկրնար չսիրել չխնամել : Մայր մը՝ որ պաշտպանի պաշտօն կը բանեցընէ Աստուծոյ առջին որդիքներուն համար , ամէն ատեն մեր աղաչանքը խնդիրքը հանելով անոր աթոռը , ու անկէ ընդունելով առնելով ամէնը մեզի համար :

Ս. Հագուն , ու սրբուհի Մարիամ , ասանկ Աստուծոյ ու մեզի մայր մը ըլլալով « Բարեխօսեա » . աս է՝ աղաչաւոր ու միջնորդ եղիր , մեզի պաշտպանութեանդ ու թեկոհ հովանաւորութեանդ տակը առած պահած՝ հոգա , խնամէ , հսկէ , յանձանձէ : « Բարեխօսեա » . պահ մը միջնորդի պաշտօն բռնելով՝ Աստուծոյ ու մարդիկներուն մէջը մտած երաշխաւոր ըլլալով , մեզքերնուս թողութիւն առած՝ հաշտեցընելով անոր հետ : « Բարեխօսեա » . պահ մը փաստաբանի գործքը ընելով՝ Աստու-

ծոյ արդարութեան ատեանին զիմացը զօ-
 րաւոր խօսելով մեր կողմէն ու ամէն կերպ
 ճարտարութեամբ մեր յանցանքները դո-
 ցելով, դատաւորնիս միտքը համոզած դու-
 թը շարժած, ողորմութենով դատերնիս
 կտրելու: « Բարեխօսեա » . երբեմն ալ ա-
 պաստանի տեղ ըլլալով մեզի՝ Աստուծոյ
 բարկութեան վրէժխնդրութեան կայծա-
 կէն փախչելու պահուրտելու, բանալով
 մայրենի զիրկդ, ու ամէն կերպ աշխրբիս
 ու սատանային փորձութեան ալիքներուն
 նետերուն ու բռնութիւններուն պարիսպ,
 վահան ու նաւահանդիսաւ ըլլալով: Ահա
 աս կերպ քուկին հզօր կարողութեամբդ
 ու մայրական զթութեամբդ բարեխօսէ
 « Այսան մեր մեղաւորացս » . մեզի համար
 կըսեն՝ որ Աւայի խեղճ որդիքները ըլլա-
 լով, ապականեալ բնութեան մը ու մեղաց
 բռններուն տակը կը հեծենք կը տքտքանք,
 հազարումէկ տկարութիւններով տառա-
 պանքով կը հալինք կը մաշինք, ու մէկ
 շատ փորձութիւններուն վտանգներուն
 խաղալիկ ենք եղեր, ամէն կողմանէ նե-
 դուած ու կարօտ քուկին բարեխօսու-
 թեանդ: « Այսան մեր մեղաւորացս » . որ
 բխրաւոր մեղքերու յանցանքներու տէր
 ըլլալով դժոխքին արժանի ենք եղած, ու
 չունինք ճար անկից խալըսելու առանց քու-
 կին մասնաւոր բարեխօսութեանդ: « Այս

սըն մեր մեղաւորացս», որ ամէն իժիր Աստուծոյ շնորհացը կարօտ ենք սատանային փորձութիւններուն դէմ կենալու, աշխրբքիսունայնութիւններէն հեռանալու, մարմինին ցանկութիւններուն դէմ պատերազմելու. ու ասոնց ամէնը չենք կրնար ընել առանց քուկին զօրաւոր բարեխօսութեանդ: « Այժմ՝ և միշտ և ՚ի ժամու մահուան մերոյ » . այժմ՝ հիմա աս ատեն, հոս, աս մահկանացու կեանքիս ճամբորդութեան մէջ, աշխրբքիս աքսորին օտարութեան վրայ, մէկ շատ ստութիւններուն խաբէութիւններուն մէջ մթով պատած կապուած, կոյր զկուրայն երերեալ տատանեալ, խէլ մը մարմինին կիրքերուն մոլութիւններուն նպատակ, խեղճ ողորմելի վիճակի մը մէջ, ինչպէս որ ալ « Միշտ » . քանի որ կենդանի ենք ասանկ ազատելիք չունինք ասկից, ինչուան որ աս ախտաւոր ապականելի մարմինը չթողունք շնետենք մեզմէ, ու աշխրբքիս աքսորը մեր ճամբորտ հայրենիքին հետ չիոխենք, ինչուան որ ճամբորդութիւննիս օտարութիւննիս լմնցած անդիի աշխրբքին խաղաղ նառահանգիստը չերթանք չհասնինք: « Ե՛ր ՚ի ժամու մահուան մերոյ »: Իրաւ ամէն ատեն հիմա ու ետքը, ով տիրամայր, քու բարեխօսութեանդ կարօտ ենք, բայց ամենէն աւելի մահուան ժամանակնիս, երբ որ

տկարութիւննիս պաստիկ է ու փորձութիւնները զօրաւոր, երբ մինաւորիկ ենք ու թշնամիներնիս շատ, երբ կարօտութիւններնիս կրկին է ու վտանգները կրկնապատիկ: « Ի ժամու մահուան » . որ ատենն որ մեղքերնիս մեղի կը վախսցընէ ու ապաշխարութեան ատենը կը պակսի . որ վայրկեանն որ Աստուծոյ դատաբանին ատեանը առջննիս բացուած է, ու օգնութիւն ընող մը չունինք . որ բոպէն որ դժոխքին արժանի կրնանք ըլլալ ու կուզենք արքայութիւնը երթալ ժառանգել:

Ուստի ահա ասանկ զարհուրելի, ասանկ հարկաւոր, այսպիսի անգին ժամանակը, ժամ, վայրկեան, բոպէն կըսեմ, ամէն կերպով ու ամենէն աւելի քուկին բարեխօսութիւնդ՝ ի գործ դիր ցցուր բանցուր երևցուր, աղաչելով միջնորդելով մեզի համար Յիսուս որդիիդ առջև՝ որ մեղքերնուս վրայ կատարեալ զղջմամբ ճշմարիտ ցառով արցունքով, դատաւորնիս երեսը անուշ հաշտ ընելով, բարեգործութիւններուն եղովը լիք վառած լապտերովը հողինիս փետան ելլանք դիմաւորելու, հաւատքով հանդերձեալ կեանքին, յուսով հողուոյն անմահութեան, ու սիրով յաւիտենական արքայութեան երթանք հանգչինք վայելենք . Աստուծոյ ձեռքը յօժարութեամբ սրտերնիս յանձնելով, խա-

դադու թեամբ ալ հողինիս աւանդենք, իր
 ձեռքէն ընդունելով մահը, ուրկէց կեան-
 քերնիս առինք: « Ամէն ». ո՛ր էր, երա-
 նի թէ ասանկ ըլլար. կը յուսանք որ ա-
 սանկ կըլլայ, չենք տարակուսիր որ ա-
 սանկ պիտոր ըլլայ. միայն թէ դուն « Սըր-
 բուհի Մարիամ մայր Աստուծոյ, բարե-
 խօսեա մասն մեր մեղաւորացս, այժմ և
 միշտ և ՚ի ժամու մահուան մերոյ. Ամէն »:

60
60

B
P
T

60
60

B
P
T

